Kiili vald

KIILI VALLA ARENGUKAVA 2030

Kinnitatud Kiili Vallavolikogu 11.10.2018
määrusega nr 10

Oktoober 2018

Sisukord

Sisukord 2
Sissejuhatus 4
1 Kiili valla arengueeldused 5
1.1 Asend ja ruumiline muster 5
1.2 Rahvastik 6
1.3 Peamised arengutegurid ja väljakutsed 12
2 Toimekeskkonna ülevaade 14
2.1 Üldised valitsussektori teenused 14
2.1.1 Valla juhtimine 14
2.1.2 Avalik ruum 17
2.2 Avalik kord ja julgeolek 19
2.3 Majandus 20
2.3.1 Energiamajandus 20
2.3.2 Teed ja tänavavalgustus 21
2.3.3 Ühistransport 22
2.4 Keskkonnakaitse 23
2.4.1 Looduskeskkond 23
2.4.2 Jäätmemajandus 23
2.5 Elamu- ja kommunaalmajandus 24
2.6 Tervishoid 24
2.7 Vaba aeg, kultuur ja religioon 25
2.8 Haridus 27
2.8.1 Alusharidus 27
2.8.2 Üldharidus 28
2.8.3 Huviharidus ja -tegevus 29
2.9 Sotsiaalne kaitse 30
2.10 Ettevõtlus ja erateenused 31
3 Kiili valla strateegia 34
3.1 Visioon 34
3.2 Programmid 34
3.3 Valdkondlikud eesmärgid 34

3.3.1 Üldised valitsussektori teenused 34
3.3.2 Avalik kord ja julgeolek 35
3.3.3 Majandus 35
3.3.4 Keskkonnakaitse 35
3.3.5 Elamu- ja kommunaalmajandus 35
3.3.6 Tervishoid 36
3.3.7 Vaba aeg, kultuur ja religioon 36
3.3.8 Haridus 36
3.3.9 Sotsiaalne kaitse 36
3.4 Strateegiakaart 37
4 Arengukava rakendamine 38
4.1 Arengukava seire 38
4.2 Tegevused ja investeeringud 40
Lisa 1. Kiili valla arengukava tegevuskava 2019–2022 41

Sissejuhatus

Omavalitsuse arengukava on kokkulepe, kuidas kohalikku elu korraldada. Tegemist on strateegilise dokumendiga, mis loob raamistiku Kiili valla tuleviku kujundamiseks. Selles on majanduslikku, sotsiaalset, kultuurilist ja looduskeskkonda arvesse võttes kokku lepitud eesmärkides ning nende saavutamise teedes.

Kohalikku arengut juhitakse nelja olulise dokumendi abil[1], mis on üksteisega tihedalt seotud. Arengukavas määratletakse peamised soovitud seisundid, kuhu jõuda soovitakse. Samuti tuuakse kavas välja vajalikud tegevused ja investeeringud. Üldplaneering on olemuslikult arengukavas sätestatud eesmärkide ruumiline väljendus. Eelarvestrateegias määratletakse finantsid nelja eelseisva aasta kohta ning iga-aastases eelarves leiavad need detailse väljenduse. Seega on arengukava ja üldplaneering üldisemad ning ambitsioonikamad, mis võivad sisaldada enam plaane ja soove kui konkreetsed finantsjuhtimise instrumendid eelarvestrateegia ning eelarve.

Arengukava koostati perioodil aprill – september 2018. Kava koostamise käigus toimusid mitmed koosolekud ja seminarid, kus osalesid vallavalitsuse, -volikogu, ettevõtjate, kogukondade ja vabaühenduste esindajad:

- Valdkondlikud seminarid 22. ja 24. mail eesmärkide ning tegevuste jaoks sisendi kogumiseks;
- Intervjuud ettevõtjatega 23. mail ja 22. juunil;
- Intervjuu kogukondade esindajatega 25. mail;
- Intervjuu spordivaldkonna esindajatega 15. juunil;
- Arenguseminar 14. juunil esialgse strateegia tutvustamiseks;
- Juhtrühma (vallavalitsuse ja -volikogu esindajad) koosolekud vahekokkuvõtete tegemiseks 24. aprillil, 11. juunil, 27. juunil ja 6. augustil.

Lisaks kohtumistele viidi elanikkonna seas läbi lühiküsitlus perioodil 8.–18. mai. Küsitlusele vastas ligi 80 inimest.

Arengukava põhidokument koosneb neljast osast. Esimeses osas on välja toodud valla peamised arengueeldused. Teine osa hõlmab toimekeskkonna ülevaadet. Kolmas sisaldab valla visiooni, missiooni ja strateegilisi eesmärke. Neljandas osas on ära toodud arengukava rakendamise meetmestik – tulemuslikkuse hindamine ja ajakohastamine. Tegevuste ja investeeringute kava asub dokumendi lisas 1. Arengukavas ja valla toimekeskkonna ülevaates on eesmärgid püstitatud vastavalt valla eelarvestrateegia jaotusele. Sel viisil on omavahel vastavuses praeguse olukorra kirjeldus, valdkondlik eesmärk ja valla eelarvestrateegia, mis lihtsustab loetavust.

Vallavalitsus tänab kõiki arengukava koostamisse panustajaid!

[1] Arengukava, üldplaneering, eelarvestrateegia ja iga-aastane omavalitsuse eelarve.

1 Kiili valla arengueeldused

1.1 Asend ja ruumiline muster

Kiili vald on Tallinnast lõunas asuv väikese pindalaga (100,4 km^2) kompaktne omavalitsus, piirnedes põhjas Tallinna linna, lõunas Kose, läänes Saku ning idas Rae vallaga (vt Joonis 1).

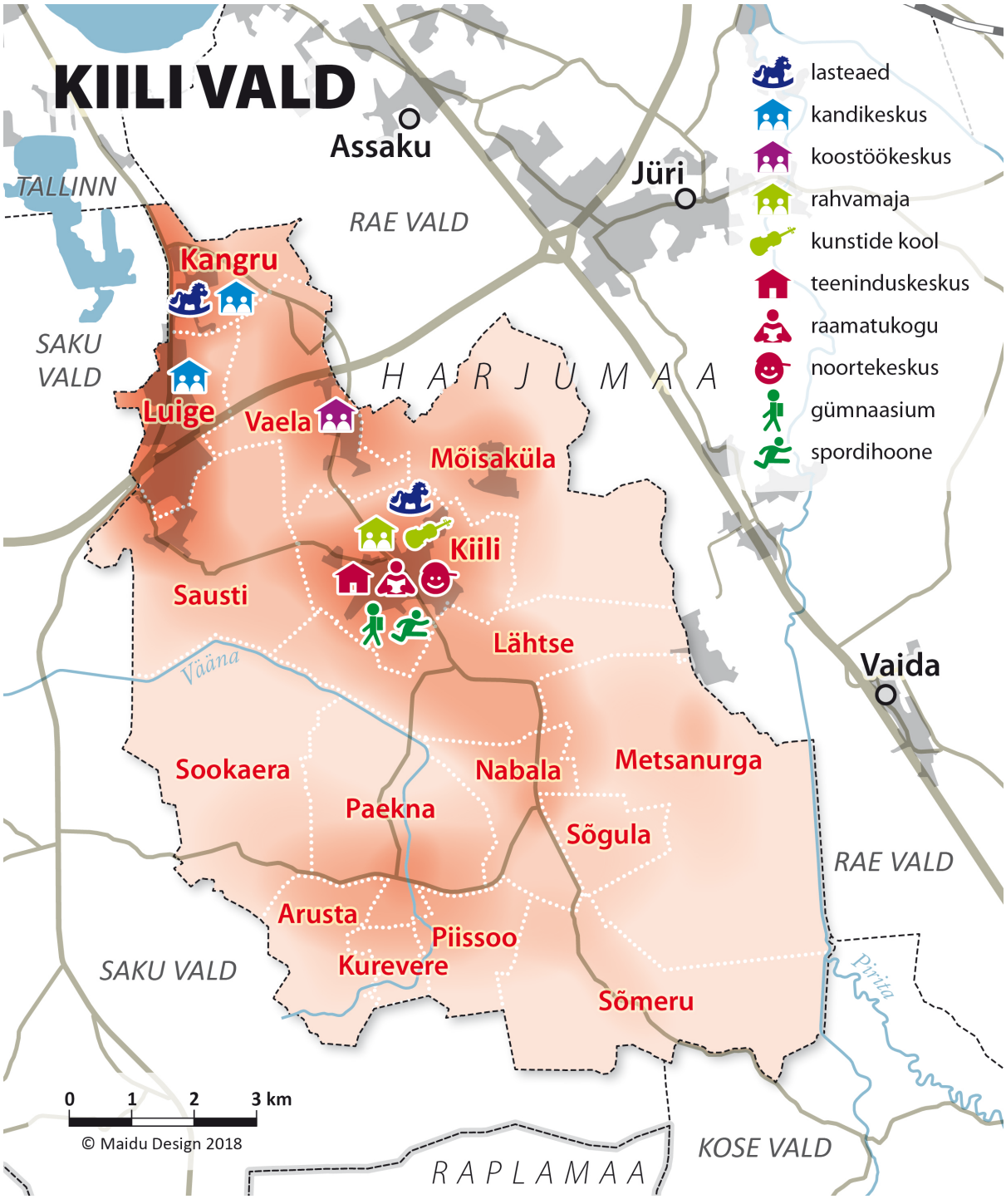

Joonis 1. Kiili vald

Tiheasustus on üldjoontes kujunenud välja piki Viljandi maanteed (Kangru ja Luige alevikud) ning piki Kurna-Tuhala teed (Vaela küla, Kiili alev, Lähtse küla ja Nabala küla). Valla asustusüksusteks on Kiili alev, Kangru ja Luige alevikud ning 13 küla. Suurim asula on (seisuga 1.01.2018) Kiili alev 1522 elanikuga. Järgneb Luige alevik 1198 ja Kangru alevik 666 elanikuga. Suurimad külad on Vaela 482 ja Lähtse 458 elanikuga. Võrreldes viie aasta taguse seisuga on elanike arv kasvanud protsentuaalselt enim Vaelas ja Lähtses. Rahvast on mõnevõrra vähemaks jäänud Nabala, Paekna, Sõgula ja Sookaera külas. Eesti üldises taustsüsteemis on vald kasvava elanikkonna tõttu erandlik, kuid sarnane naaberomavalitsustega (nn Tallinna linnapiirkond).

Teenused on enamjaolt koondunud vallakeskusesse Kiili alevisse, üksikuid objekte on veel teistes tihedamalt asustatud piirkondades (vt ka Joonis 1).

Valda on võimalik asustuse iseloomu ja Tallinna ringteest tuleneva barjääri tõttu jagada neljaks eriilmeliseks piirkonnaks – linnaline metsaaladega põhjaosa (Kangru ja Luige), linnaline põldudega keskosa (Kiili, Vaela ja Lähtse), maaline põllumajanduslik keskosa (Sausti ja Mõisaküla) ning maaline põldude, rabade ja metsadega lõunaosa (ülejäänud külad).

Kiili valla tööealiste elanike enamus liigub igapäevaselt Tallinna ja tagasi ning ka ülejäänud teevad seda vähemalt kord või kaks nädalas (Kantar-Emori 2018. a uuring). Üldiselt peetakse tööalast pendelrännet pigem negatiivse varjundiga nähtuseks, kui sõit võtab märkimisväärse osa päevast. Kiili valla puhul seda aga väita ei saa, kuna lõviosal juhtudest ei ole vahemaa töö- ja elukoha vahel pikem kui 25 km ja on ka ajaliselt alla 30 minuti. Isegi liinibuss sõidab vahemaad Kiili alev –Tallinna kesklinn ainult 40 minutit. Seega võib sellist pendelrännet lugeda mõistlikuks. Võrreldes teiste Tallinna ümbruse valdadega on pilt üldjoontes sarnane - Sakus ja Raes on oma vallas töötajate osakaal pisut suurem ning Viimsis veel väiksem.

Saku valla suunal liigub igapäevaselt tööle u 2% Kiili valla elanikest ning Rae valla suunal 5%. Kiili valla kinnisvarahindu arvestades on nende omanike töökoht pigem hästitasustatud sektoris ja Tallinnas, samal ajal kui nt Rae või Kiili vallas asuvatesse ettevõtetesse tuuakse tööjõudu Tallinna magalarajoonidest. Kiili vallas puuduvad raudteeühendused, esindatud on maakondlik bussiliin 116, mis oma sisuliselt olemuselt on siiski pigem linnaliini tunnustega (graafiku tihedus, veootsa pikkus jms).

Kokkuvõtteks võib öelda, et Kiili valla eeliseks on kindlasti Tallinna vahetu naabrus, väike territoorium ja lõviosas kompaktselt paiknev rahvastik, mis teeb avalike teenuste korraldamise (nt ühis- ja koolitransport, prügivedu jms) võrreldes teiste omavalitsustega lihtsamaks ning soodsamaks.

1.2 Rahvastik

Kiili vallas elas 1.01.2018 seisuga 5302 inimest (vt Joonis 2). 2018. a augustis juba 5372. Perioodil 2014-2018 on valla elanikkond kasvanud 717 inimese võrra (13,5%). Kui arvestada juurde 2018. aasta jooksul lisandunud inimesed, on tõus olnud veelgi suurem (787 inimest ehk 14,6%). Kasv on olnud stabiilne alates 2014. aastast, enne seda võis täheldada isegi teatavat langust.

Kõige kiiremini on kasvanud kooliealiste (7–18) vanusegrupp, kuhu on lisandunud 247 inimest (23,7%). Lasteaiaealiste grupp (0–6) on kasvanud 73 inimese võrra (15,5%), tööealise elanikkonna (19–64) suurenemine on olnud mõnevõrra aeglasem (9,7% ehk 316 inimest). Pensioniealiste (65+) grupp on kasvanud 81 inimese võrra (14,9%).

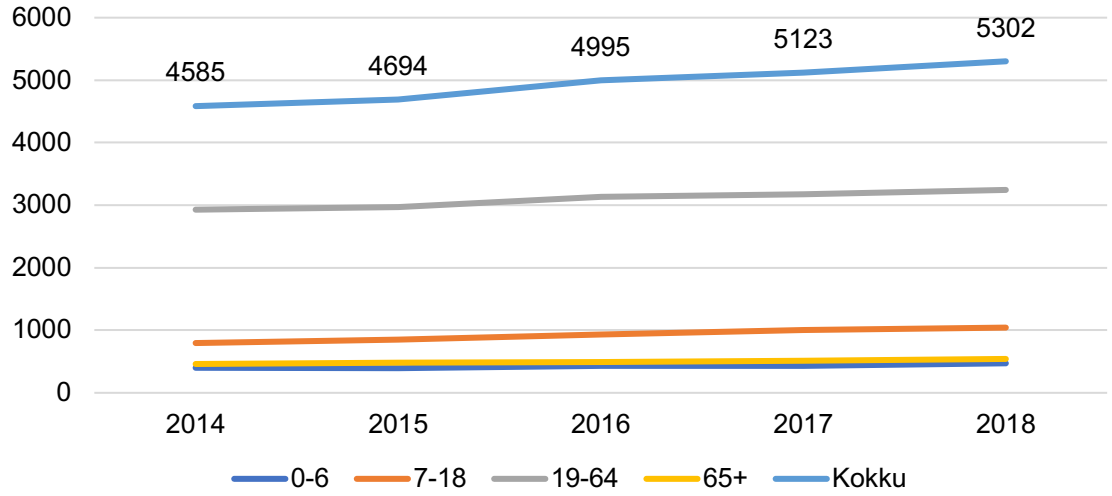

Joonis 2. Kiili valla elanikkonna dünaamika 2014-2018 (allikas: Rahvastikuregister)

Loomulik iive on kogu vaadeldaval perioodil olnud positiivne (vt Joonis 3). Keskmiselt on valla elanikkond loomuliku iibe tulemusena kasvanud 39 inimese võrra aastas. Siit järeldub, et suurem osa elanikkonna kasvust on tingitud positiivsest rändeiibest. Keskmiselt on rändeiibe tulemusena kasvanud elanikkond iga-aastaselt 123 inimese võrra (koos loomuliku iibega keskmiselt 179 elanikku aastas). Sarnase tendentsi jätkudes oleks Kiili elanike arv 2030. aastal ligi 7300 inimest.

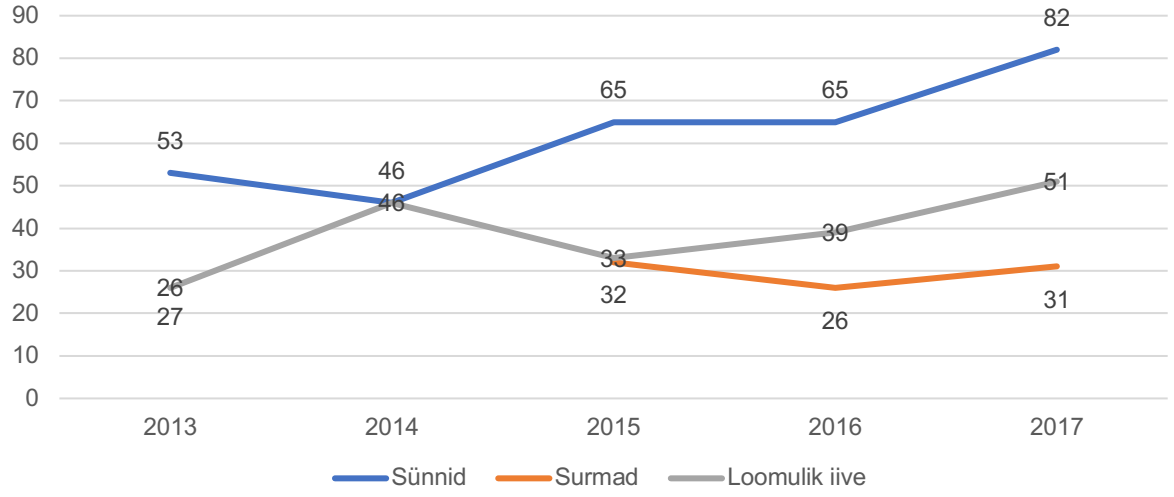

Joonis 3. Sünnid, surmad ja loomulik iive perioodil 2013-2017 (allikas: Rahvastikuregister)[2]

[2] 2014. a kohta puuduvad surmade andmed.

Vaadates Kiili valla rahvastikupüramiidi, tuleb selgelt esile kolm tegurit (vt Joonis 4). Esiteks on valla elanikkonna struktuur märkimisväärselt ebaühtlane. See on paljude probleemide allikaks, kuna tähendab reaalses elus nii lasteaia- kui ka koolilaste arvu väga suurt kõikumist aastakäikude lõikes ning seda suhteliselt lühikese ajaperioodi jooksul. Teiseks oluliseks näitajaks on eakate inimeste väga väike osakaal. See tähendab, et sotsiaalteenuste vajaduse ja finantseerimise osas on praegune olukord lihtsam, kui enamikul teistel valdadel.

Kolmas näitaja on seotud lapsesaamise eas naiste osakaaluga. Inimeste demograafiline käitumine on küll muutunud ja lapsi saadakse varasemast vanemas eas, aga kõige suuremate gruppide paigutumine vahemikku 30–49 tähendab ikkagi paratamatult seda, et sünnitusealised rahvastikugrupid, mis on hetkel 20–30-aastased on u kaks korda väiksemad kui eeltoodud. Juhul kui selle eagrupi sisseränne valda just hüppeliselt ei suurene, on lähema kümne aasta perspektiivis sündimuse langus paratamatu. See tähendab ühtlasi lasteaiaealiste laste arvu vähenemist.

Kiili valla demograafiline olukord tervikuna on siiski väga hea, eriti võrreldes Eesti keskmisega. Demograafiline tööturusurveindeks, mis näitab 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste osakaalu ehk järgmisel kümnendil tööturule sisenevate ja tööturult lahkuvate inimeste suhet, oli 2017. aasta seisuga vabariigis paremuselt teine näitaja (1,94) Rae valla järel. Kiili valla puhul paistab erilisena silma veel asjaolu, et meeste arv on kõrgem kui naiste arv, samal ajal kui vabariigis tervikuna on vastupidi.

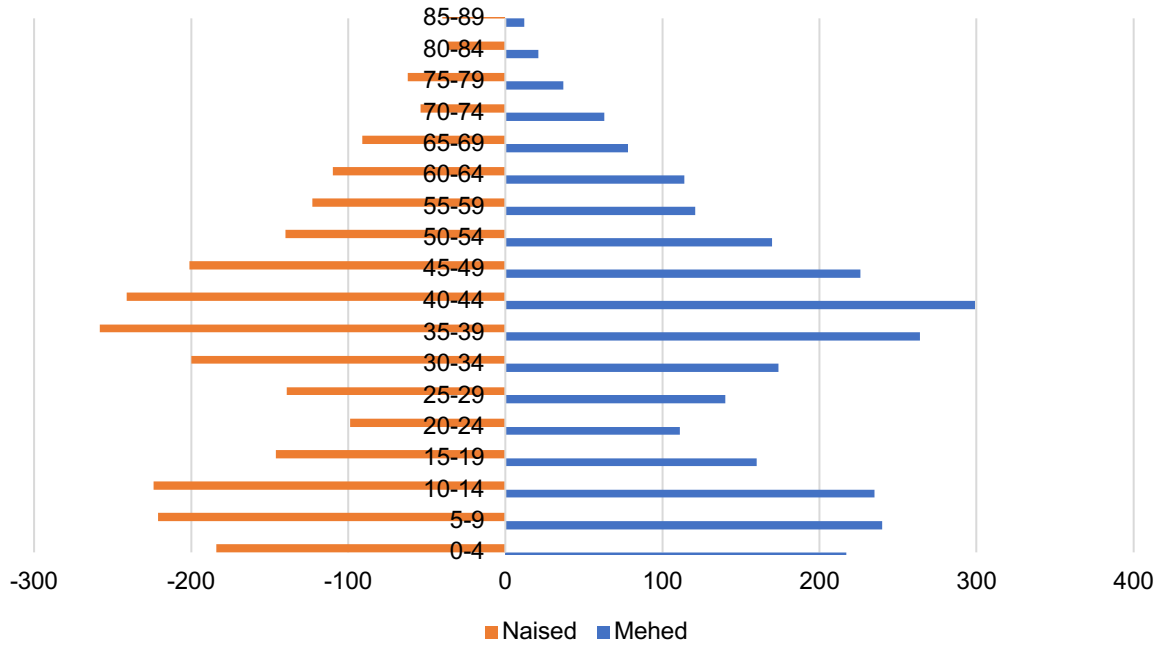

Joonis 4. Kiili valla rahvastikupüramiid aastal 2018 (allikas: Statistikaamet)

Valla rahvastiku juurdekasv ei ole viimasel viiel aastal olnud protsentuaalselt suurim mitte alevis ja alevikes, vaid Vaela ja Lähtse külades, kus toimub ka kõige aktiivsem ehitustegevus (vt Tabel 1). Järjepidevalt, aga mitte eriti tempokalt, suureneb püsielanike osakaal Luige alevikus, sama ajal kui Kangu alevik on oma hinnatasemelt juba suuremale osale noortest peredest kättesaamatu. Sobiliku hinnatasemega üksikelamu krunte napib ka Kiili alevis, aga siin on käivitunud korter- ja ridamajade

ehitus, mis kasvupotentsiaali tõstab. Mõnevõrra üllatuslikult on rahvaarv hoopis vähenenud Paeknas ja Nabalas, samal ajal kui paljudes pisemates külades rahvast tasapisi lisandub.

Tabel 1. Kiili valla asustusmuster (allikas: Kiili Vallavalitsus, Rahvastikuregister)

Asustusüksus	**Rahvaarv 2013**	**Rahvaarv 2018**	**Rahvaarvu muutus**	**Pindala**	**Asustus-tihedus**	**Viie aasta kasv, %**
Kangru alevik	529	666	137	2,9	230	20,57
Luige alevik	1040	1198	158	3,3	363	13,19
Kiili alev	1467	1522	55	7,2	211	3,61
Vaela küla	274	482	208	5,8	83	43,15
Lähtse küla	339	458	119	8,1	57	25,98
Sausti küla	147	152	17	8,2	19	3,29
Mõisaküla	156	173	17	11	16	9,83
Nabala küla	149	143	-6	3,5	41	-4,20
Paekna küla	173	161	-12	7	23	-7,45
Metsanurga küla	41	43	2	14,8	3	4,65
Sõgula küla	28	24	-4	2,2	11	-16,67
Sõmeru küla	64	75	11	14,8	5	14,67
Piissoo küla	41	45	4	2,9	16	8,89
Kurevere küla	37	40	3	1,1	36	7,50
Arusta küla	44	54	10	3,7	15	18,52
Sookaera küla	35	29	-6	9,3	3	-20,69
Valla täpsusega	24	37	13			35,14
Kokku	**4588**	**5302**	**714**	**100,4**	**54**	**13,47**

Arengukava koostamise käigus vaadeldi ka praeguseks kehtestatud ja töös olevaid detailplaneeringuid, mis annavad ülevaate, kuhu ja kui palju võiks potentsiaalselt elanikke lisanduda ehk teisisõnu, kuhu neil oleks teoreetiliselt võimalik elama asuda (vt Tabel 2). Leibkonna suuruseks on arvestatud keskmiselt 2,6 inimest.

Tabelist nähtub, et teoreetiliselt võiks planeeringute järgi Kiili valda lisanduda kuni 4880 inimest. Põhiline osa neist tuleks Vaela külasse (u 1800) ja Kiili alevisse (u 1300). Liites omavahel praeguse elanike arvu ja planeeringute järgi potentsiaalselt lisanduvate oma, on tulemuseks ligikaudu 10 100 inimest. Jagades lisanduvate elanike arvu arengukava perioodiga (11 aastat), tähendaks see u 443 inimese lisandumist igal aastal, mis on vallale üle jõu käiv.

Millises mahus planeeringud realiseeruvad, ei ole võimalik ennustada. On selge, et kõik arengukava perioodi jooksul kindlasti mitte. Seetõttu on otstarbekam elanike arvu kasvu puhul arvestada senist praktikat, s.o u 180 lisanduvat inimest aastas.

Tabel 2. Potentsiaalselt lisanduda võivate elanike arv detailplaneeringute alusel (allikas: Kiili Vallavalitsus)

Jrk nr	Nimetus	Arenduse tüüp	Elamu-ühikute arv	Elanike arv	Planeeringu staatus	Kommentaar
	Kiili alev		**508**	**1321**		
1	Vaska ja Uus-Vaska	Kortermajad, ridaelamud, eramud	88	229	Kehtestatud	Realiseerub lähiajal
2	Matsi ja Kiivi	Kortermajad	150	390	Vastu võetud	Arendajad ei oska öelda, kas ja millal alustavad
3	Allikametsa	Kortermajad, ridaelamud, eramud	70	182	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
4	Pentuška	Kortermajad, ridaelamud, eramud	45	117	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
5	Aaviku	Eramud	17	44	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
6	Põldmäe	Eramud	16	42	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
7	Matsi	Eramud	6	16	Kehtestatud	Ei ole midagi toimunud üle 10 aasta.
8	Kasetuka ja Väike-Kasetuka	Ridaelamud	6	16	Algatatud	Ligipääs hea (Sausti teelt), realiseerumine tõenäoline
9	Ilba 4	Ridaelamud, eramud	30	78	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
10	Rebase ja Reinu	Ridaelamud, eramud	36	94	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
11	Välja ja Teeääre	Ridaelamud, eramud	44	114	Algatatud	Kehtestamine seisab Maanteeameti nõudmise taga
	Luige alevik		**400**	**1040**		
1	Suvilate ümberehitus	Eramud	120	312		Oletatavasti 10 ühikut aastas
2	Metsa	Kortermajad	100	260	Kehtestatud	Pärast kehtestamist ei ole midagi toimunud
3	Tõnise III	Eramud	24	62	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud

4	Söödi	Eramud	52	135	Vastu võetud	Kehtestamata, sest puudub juurdepääs
5	Suure-Männi	Korrusmajad	92	239	Algatatud	Menetlus on pikka aega seisnud
6	Tõnumardi II	Eramud	12	31	Algatatud	Kehtestamata, sest puudub juurdepääs
	Kangru alevik		**50**	**130**		
1	Kangro XVII	Eramud	14	36	Kehtestatud	Pikalt seisnud, hind kõrge, aga asukoht hea
2	Kasteheina 2a	Eramud	14	36	Kehtestatud	Omanikud ei oska öelda, kas ja millal alustavad
3	Viirpuu	Kortermajad, eramud	12	31	Algatatud	Ligipääs hea (Viirpuu tn), realiseerumine tõenäoline
4	Üksikud tühjad krundid	Eramud	10	26		Pikalt seisnud, hind kõrge, aga asukoht hea
	Sausti küla		**127**	**330**		
1	Kaljula II	Eramud	12	31	Kehtestatud	Ehitusload on küsitud osaliselt
2	Saaruste	Eramud	22	57	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
4	Kaljula	Eramud	22	57	Algatatud	Menetlus seisab erimeelsuste tõttu (roheala osaliselt)
5	Küttimi	Eramud	20	52	Algatatud	Menetlus seisab erimeelsuste tõttu (turbamaardla osaliselt)
6	Uueveski	Korterelamud, eramud	51	133		Üle 10 a pole midagi toimunud
	Vaela küla		**682**	**1773**		
1	Sonni	Korrusmajad	32	83	Kehtestatud	Realiseerub lähialjal
2	Peetri tee 4	Ridaelamud	8	21	Kehtestatud	Arendajal huvi alustada olemas
3	Nurga	Ridaelamud, eramud	100	260	Vastu võetud	Menetlust uuendati, DP ala oli vaja vähendada
4	Miku	Ridaelamud, eramud	50	130	Kehtestatud	Arendajal huvi alustada olemas
5	Kuusiku	Eramud	12	31	Kehtestatud	Arendajal huvi alustada olemas
6	Ilba ja Lepiku	Eramud	18	47	Kehtestatud	Arendajal huvi alustada olemas
7	Valli	Eramud	70	182	Kehtestatud	Üle 8 a pole midagi toimunud

8	Karla	Ridaelamud	20	52	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
9	Ilba 1	Ridaelamud, eramud	30	78	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
10	Vikerkaare, Tormi ja Pilve	Kortermajad, eramud	210	546	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
11	Suvila	Eramud	77	200	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud. Asub rabas
12	Kraavi	Eramud, paarismajad	29	75	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
13	Metsaniidu	Eramud	7	18	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
14	Mardi	Ridaelamud	19	49	Kehtestatud	Kehtestati 2018. a alguses
	Lähtse küla		**76**	**198**		
1	Kubja	Eramud	30	78	Kehtestatud	Arendamine toimub mõõdukas tempos
2	Annuksemaa	Eramud	20	52	Kehtestatud	Arendaja puudub, planeering müügis
3	Niidi tee 7	Eramud	11	29	Koostamisel	Kohe läheb vastuvõtmisele
4	Vanatoa II	Ridaelamud	15	39	Koostamisel	Arendaja soov asjaga edasi minna
	Nabala küla		**35**	**91**		
1	Kajaka 2	Eramud	15	39	Kehtestatud	Arendajal huvi alustada olemas
2	Andrease	Eramud	20	52	Kehtestatud	Üle 10 a pole midagi toimunud
	Kõik kokku		**1878**	**4883**		

1.3 Peamised arengutegurid ja väljakutsed

Kiili valla peamine arengutegur on Tallinna vahetu lähedus koos kõige sellest tulenevaga (töökohad, teenused, haridusvõimalused jne). Samuti määratleb omavalitsuse tuluprofiili nn keskmine maksumaksja (haridus, sissetulek). Kiili vallas elavad keskmisest kõrgema sissetulekuga inimesed, mis kajastub ka omavalitsuse senises arengus. Kolmandale kohale võib panna turvalise ja enamjaolt välja arendatud elukeskkonna, mis on looduslähedane, aga lõviosa elanike jaoks siiski linnaliste mugavustega. Viimane on ka põhjuseks elanikkonna kiirele kasvule.

Kohaliku tasandi suurim oht ja võimalus peitub eeskätt kiires elanike juurdevoolus. Mõõdukas tempos on areng soositud, kuid ennakkasv tähendab sotsiaalse taristu mahajäämust ja liikluskoormuse suurenemist piirini, milleks olemasolevad teed mõeldud pole. Samuti tähendaks kiirkasv tõenäoliselt kohaliku elanikkonna mõningast rahulolematust, kuna Kiili valda on kolitud just eesmärgiga elada rahulikumas

elukeskkonnas. Liiga kiireks võib pidada kasvu, mis on lühiajaliselt üle 5% ja pikaajaliselt üle 3% aastas.

Riikliku tasandi teemadest on kriitilise tähtsusega riigi poolt rakendatavad omavalitsuste finantseerimismudelid (kui suur osa üksikisiku tulumaksust laekub KOVile, kui palju tuleb toetusfondist raha teedele, õpetajate palkadeks jne). Suur osa omavalitsusi pole praeguse Kiili valla jaoks tegelikult soodsa süsteemiga rahul, kuid esialgu pole muutusi ette näha.

Haldusreformi tulemusena on Kiili üks väiksemaid omavalitsusi Eestis. Ühest küljest on see positiivne, kuna kompaktsus võimaldab paljudele küsimustele operatiivselt lahendused leida. Samas võib ühel hetkel vajalikust arendusvõimekusest puudu tulla (spetsialistide vähesus jms). Samuti on väike omavalitsus ebavõrdne partner riigile ja ka teistele piirkonna KOVidele, mis on Kiilist märksa suuremad. Väiksus seab samuti piirid erateenuste pakkumisele tarbijate vähesuse tõttu, kuid seda küsimust leevendab oluliselt Tallinna lähedus.

Võimalikud riiklike suurobjektide plaanid (Rail Baltic, Tallinna ringraudtee, kaevandused) mõjutavad Kiili valda negatiivselt, kuna rikuvad väljakujunenud elukeskkonda ning toovad kaasa olulisi häiringuid elanikele.

Eksistentsiaalseid väljakutseid Kiili vallal pole. Küll aga on ridamisi valdkondlikke küsimusi, mis lahendamist vajavad:

- Valla keskuse väljaarendamine (tänapäevane avalik ruum koos vajalike teenustega);
- Koolikohtade puuduse lahendamine;
- Tänavavalgustuse uuendamine;
- Teede tolmuvabaks muutmine;
- Vaja aja taristu järjepidev arendamine, sh staadion. Puudust tuntakse ka ujulast, mis on valla väiksust arvestades aga ilma erasektori panuseta omavalitsusele üle jõu käiv.

2 Toimekeskkonna ülevaade

2.1 Üldised valitsussektori teenused

2.1.1 Valla juhtimine

Struktuur ja hallatavad asutused

Kiili Vallavolikogus on 17 liiget ja neli pidevalt tegutsevat komisjoni – 1) majandus- ja arengukomisjon, 2) keskkonna- ja heakorrakomisjon, 3) kultuuri-, haridus- ja sotsiaal- ja külaelu komisjon ning 4) revisjonikomisjon. Komisjonidesse kuuluvad liikmed ka väljastpoolt volikogu. Kõik olulised vallaelu puudutavad strateegilised küsimused arutatakse komisjonides läbi. Alates 2018. aasta suvest on volikogu istungite läbiviimiseks kasutuses infosüsteem VOLIS.

Vallavalitsus on neljaliikmeline. Kiili Vallavalitsuse kui ametiasutuse struktuuris on 2018. aastal 21 teenistuskohta ning kõik kohaliku omavalitsuse tegevusvaldkonnad on spetsialistidega kaetud.

Vallavalitsuse spetsialistid on piisaval määral varustatud töövahenditega, valla koduleht vastab nõuetele ja on nii sisemiseks kui väljapoole suunatud infokanaliks. Vallavalitsus kasutab oluliste ja suurt hulka elanikke puudutavate teadete edastamiseks sageli ka sotsiaalmeediat, eraalgatuslikult on loodud *Facebook'i* grupp "Kiili valla elanikud", kuhu kuulub u 2400 liiget. Kord kuus ilmub paberkandjal Kiili Leht, kus leiavad kajastamist nii ametlikud teadaanded kui vallaelu olulisemad sündmused majanduse, kultuuri, spordi jt valdkondades. Kasutusel on infosüsteem kirjavahetuse ja dokumentide menetlemiseks *(Webdesktop),* laiemale üldsusele on sellest kättesaadav osa dokumendiregister. Kasutuses on ka Kiili valla geoinfosüsteem (EVALD).

Kiili vallale kuulub 7 asutust:

1. Kiili Gümnaasium, sh spordihoone;
2. Kiili lasteaed (suur maja, väike maja, moodulmaja ja Kangru maja);
3. Kiili Rahvamaja;
4. Kiili Kunstide Kool;
5. Kiili Noortekeskus;
6. Kiili Raamatukogu;
7. Eakate Päevakeskus.

Valla ehitiste (kool, spordihoone, lasteaed, rahvamaja jne) haldamiseks ja arendamiseks on loodud Kiili Varahalduse Sihtasutus, mis tegeleb ka toitlustuse pakkumisega koolis ja lasteaias ning koristusteenuse tagamisega kõikides vallale kuuluvates hoonetes. Sihtasutuse kontor paikneb vallamaja kompleksis teisel korrusel ning administratiivpoolel töötab 5 inimest. Lisaks sellele kuuluvad struktuuri kokad, köögi abitöölised, koristajad, administraatorid, spordirajatiste haldaja ja meistrid.

Sihtasutus on ka Kiili lasteaia suure maja ja kooli ehituseks võetud laenu omanik. Kõik avalikus kasutuses olevad Kiili valla hooned (kool, lasteaiad, rahvamaja, vallamaja) on sihtasutuse omanduses ning vallavalitsus on neis rentnik. Sihtasutuse tulupool kujuneb vallavalitsuse ja elanike poolt ostetavatest teenustest (kooli ja lasteaia söögiraha ning spordihoone ja rahvamaja ruumide rent).

Veevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemi (ÜVK) arendajaks on OÜ Kiili KVH. 100% vallale kuuluva isemajandava äriühingu struktuuris on 7 inimest, neist kontoripoolel 4.

Nii sihtasutuse kui KVH vajavad hädasti garaažipinda hooldustehnika hoiustamiseks, mis on plaanis rajada lähiperspektiivis Sahkari kinnistule (endine reoveetiikide ala alevi lõunaosas).

Ümberkorralduste tulemusena vallamajas on lahenduse leidnud koosolekuruumi probleem, mida kasutab ka vallavolikogu. 2016. aastal valmis uus ja nõuetele vastav arhiiviruum vallamaja soklikorrusel. Kogu hoonekompleksil Nabala tee 2a vahetati 2015. aasta lõpus välja aknad. 2017. aastal valmis kaldtee, mis võimaldab ligipääsu ratastooliga. Lähiaja plaanides on veel vallamaja tühja osa väljaehitamine perearstide tarbeks, mis toimub koostöös Põhja-Eesti Taastusravikeskusega ning Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite toetusel.

LEADER-programmis osalemiseks on vald MTÜ Nelja Valla Kogu asutajaliige. Kiili vald on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ja Harjumaa Omavalitsuste Liidu liige.

Finantsvaade

Kiili valla 2018. aasta põhitegevuse tulud on veidi üle 9 miljoni euro, põhitegevuse kulud aga ligi 7,7 miljonit eurot. Prognoositav põhitegevuse tulem on 1,4 miljonit eurot (vt Tabel 3).

Tabel 3. Kiili valla eelarve ülevaade (allikas: Rahandusministeerium, Kiili Vallavalitsus)

	2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018 (eelarve)**
Põhitegevuse tulud	5 074 916	5 577 748	6 429 160	7 295 999	7 927 579	9 203 776
Põhitegevuse kulud	4 115 214	4 420 540	5 022 635	5 700 600	6 179 602	7 694 372
Põhitegevuse tulem	959 703	1 157 208	1 406 525	1 595 400	1 747 977	1 509 404
Netovõlakoormus eurodes		4 519 372	3 978 085	2 801 117	2 272 854	1 460 396
Netovõlakoormus, %		81,03	61,88	38,39	28,67	15,90

Kõige olulisem tuluallikas on üksikisiku tulumaks (ligi 72% kõikidest põhitegevuse tuludest), millele järgneb toetusfondi eraldis (vt Joonis 5). Ülejäänud tulud on märkimisväärselt väiksema osakaaluga.

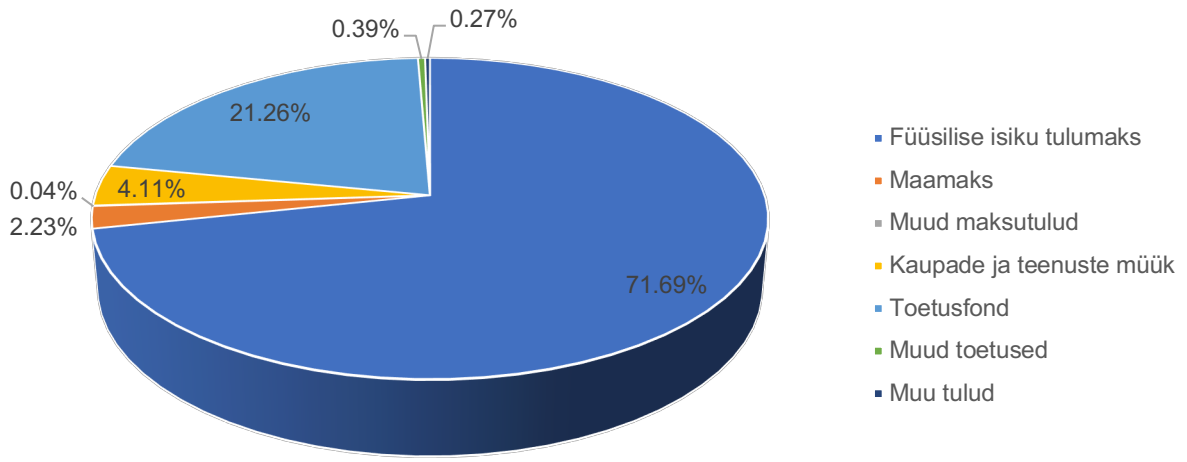

Joonis 5. Kiili valla põhitegevuse tulude struktuur 2018 (allikas: Kiili Vallavalitsus)

Üksikisiku tulumaksu laekumine elaniku kohta on iga-aastaselt kasvanud, nagu ka kõikides võrreldavates omavalitsustes ja maakonnas tervikuna (vt Joonis 6). Kiili vallas on aga kasv olnud koos Rae vallaga kõikidest kõrgem.

Samuti on tulumaksu laekumine elaniku kohta pea kõikides võrreldavates omavalitsustes ühesuurune.

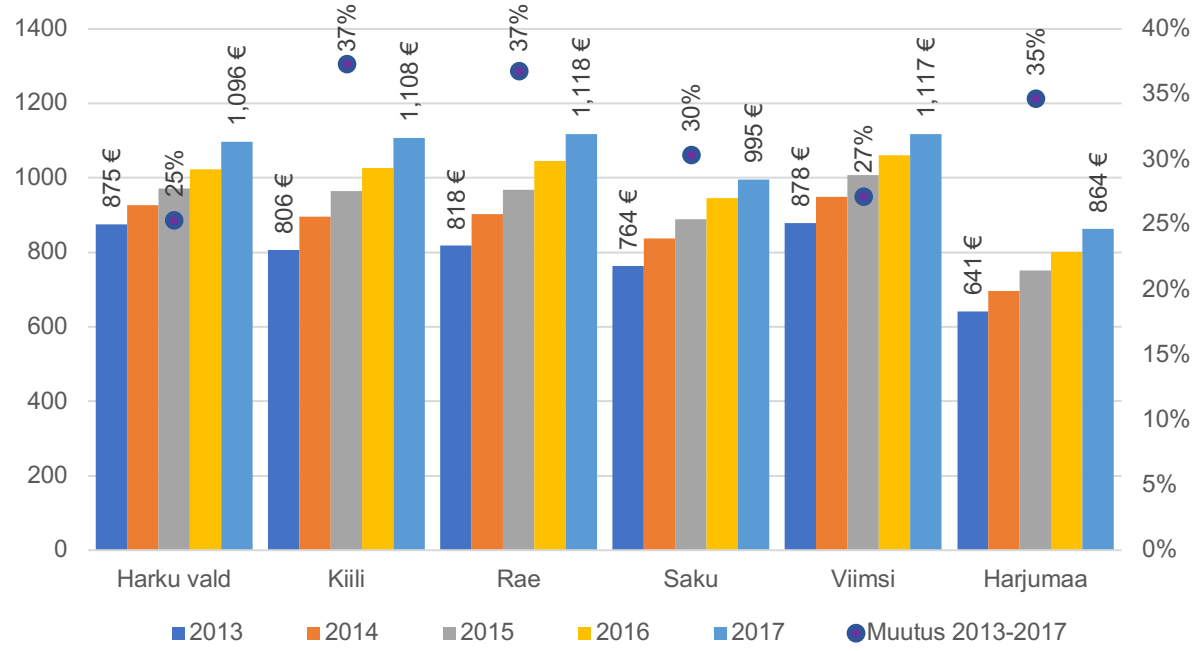

Joonis 6. Tulumaksu laekumine elaniku kohta (allikad: Rahandusministeerium, Rahvastikuregister)

Tööjõukulud (kool, lasteaed, kunstide kool, vallavalitsus jne) moodustavad vallaeelarvest 3,9 miljonit (45%), majandamiskulud ligi 2,4 miljonit eurot (28%). Sihtotstarbelisteks toetusteks kulub ligi miljon.

Kiili vallal on 2018. aastal võlakohustusi ligi 4,4 miljoni euro eest, viimase laenu tagasimakse toimub 2029. aastal. Netovõlakoormus on viimastel aastatel järjepanu vähenenud. Vaba netovõlakoormust on arengukava koostamise ajal u 7,6 miljonit eurot.

Tegevusalade lõikes kulub enim raha haridusele (79%), majandusele (8%) ja üldistele valitsussektori teenustele (7,5%) (vt Joonis 7).

Eelarve planeeritud tulem on 2018. aastal 270 tuhat eurot.

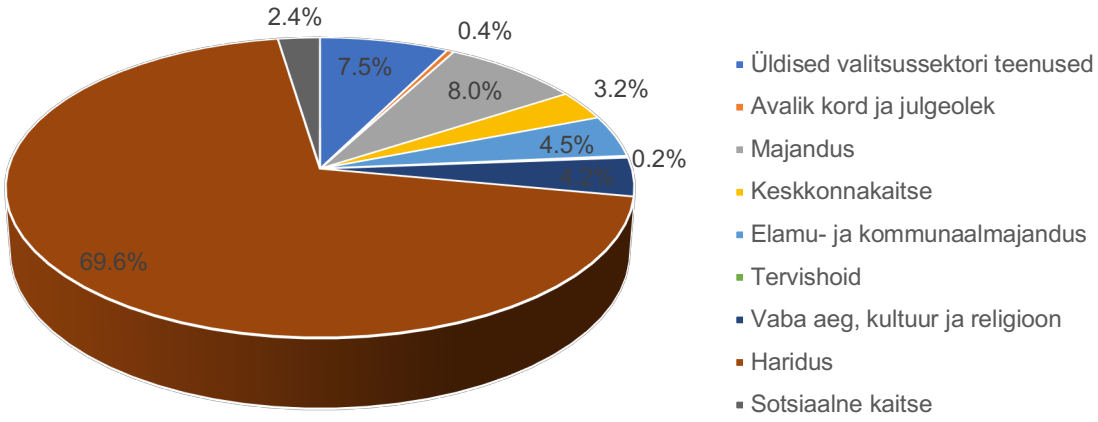

Joonis 7. Kiili valla kulude jaotus tegevusalade järgi 2018 (allikas: Rahandusministeerium)

2.1.2 Avalik ruum

Kiili vald on tihedalt lõimunud Tallinna linnapiirkonda. Samas on tegemist väga ebaühtlase asustusmustriga vallaga, kus elanikkonna tihedus varieerub mitmesajast elanikust ruutkilomeetril mõne üksikuni.

Kiili valla põhjaosas asuvad Luige ja Kangru alevik ning riigile ja eraomanikele kuuluvad metsaalad, mida perioodiliselt majandatakse. Piirkonna elanike huvi on pigem vastupidine – aastakümnete vanuse metsa käsitlemine rekreatsioonialana.

Valla keskosa on endiselt suures osas kasutuses põllumajanduslikel eesmärkidel, kuid juba kehtestatud ja menetluses olevad arvukad detailplaneeringud Kiili alevist kuni nn Hansaplanti piirkonnani on seda olukorda muutmas.

Valla keskosas Kiili alevist edelas laiuvad suured rabaalad, kus toimub turbatootmine. Elamuehitus on välistatud, kaugemas tulevikus võiks pärast tootmistegevuse lõppemist sinna kujuneda rekreatsiooniala (väike järv jne).

Valla lõunaosa hajakülades vahelduvad põllud metsa- ja rabaaladega. Tiheasustusalad sellesse piirkonda hästi ei sobi ning uusi elamuid on võimalik üldplaneeringu kohaselt rajada siis, kui kinnistu suurus on vähemalt 2 hektarit.

Valla idaosa on väga hõredalt asustatud, raskesti juurdepääsetav ja suuremalt jaolt liigniiske piirkond, kus igasugust elamuehitust tuleks pigem vältida (erandiks saavad olla ainult vahetult olemasolevate teede äärsed alad.

Võrreldes Kiili valla maakasutust Eesti ja Harjumaaga, on võimalik täheldada kõrgemat haritava maa osakaalu (vt Joonis 8).

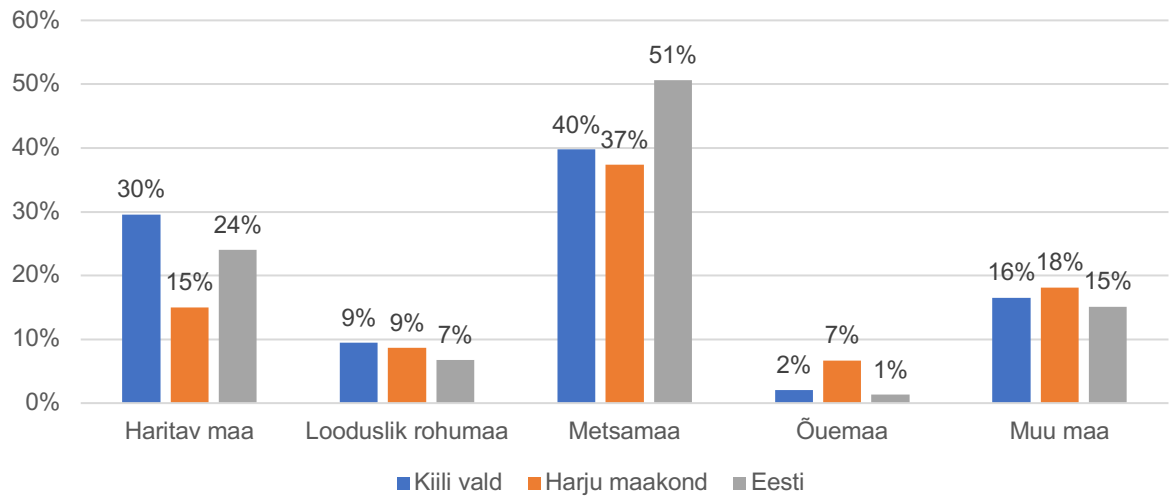

Joonis 8. Kiili valla maakasutus (allikas: Maa-amet)

Maa jaotus sihtotstarbe järgi näitab keskmisest kõrgemat elamumaa osakaalu, samuti on rohkesti maatulundusmaad (vt Joonis 9). Suhteliselt vähe on tootmis- ja ärimaid.

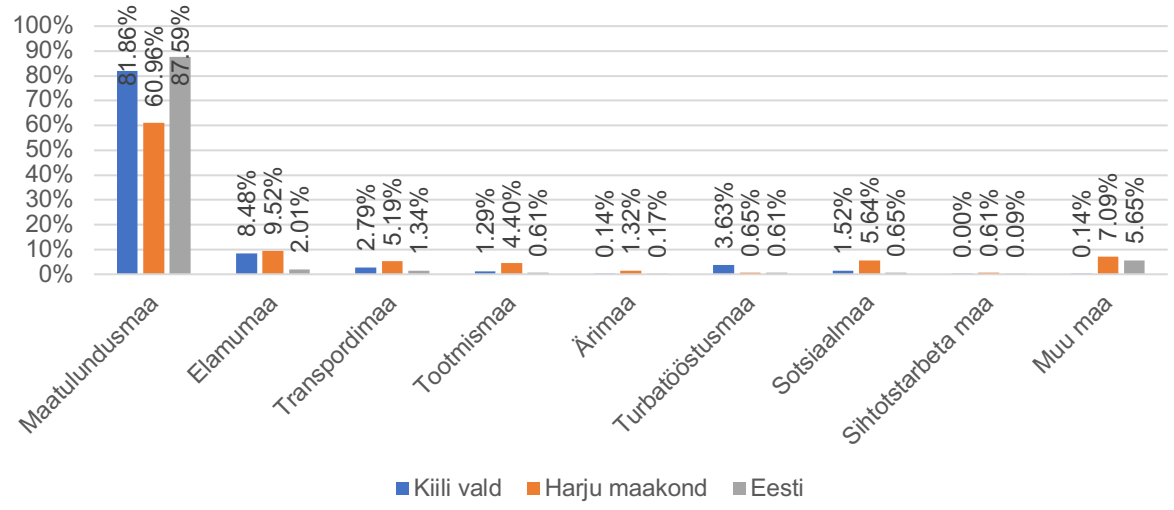

Joonis 9. Kiili valla maade jaotus sihtotstarbe järgi (allikas: Maa-amet)

Kiili valla üldine heakord on võrdluses teiste Eesti omavalitsustega üsna hea, kuid erineb piirkondade ja asumite kaupa. Uutes arendustes (Kangru, Vaela ja Kiili alevisse lisandunud alad) on olnud võimalik algusest peale heakorrale suuremat rõhku pöörata ja sellega juba asumite planeerimisel arvestada. Luige aleviku kujunemine suvilapiirkonnast elamupiirkonnaks on oluliselt pikem protsess ja seal esineb ka probleeme rohkem alates hooldamata kinnistutest ja hoonetest ning lõpetades juba algselt liiga kitsaste tänavatega.

Kiili valla lõunaosa läbib 2015. aasta alguses ametlikult avatud RMK Peraküla-Aegviidu matkarada, mille lõkkekoht koos varjualuse ja muu selle juurde kuuluvaga asub Saarte raba soosaarel. Rada ise kulgeb piki Pirita jõge ja Angerja oja kallast ning suundub läbi valla lõunaosa külade edasi Saku valda.

Kiili valla ajaloo- ja kultuuripärand on mõõdukas. Muinasmälestistest on Kiili vallas esindatud nii lohukivid, asulakohad, kalmed kui ka pelgupaigad.

Ainuke valla territooriumil paiknev sakraalehitis on Nabala vennastekoguduse palvemaja (praegune hoone valmis 1923), mis on ehedaks talupojaarhitektuuri näiteks. Hoone on välisseisukord on hea, aga maja vajaks lisaks religioossetele teenistustele aktiivsemat kasutust nt kontserdi- ja huvitegevuse paigana. Tarvilistest töödest tuleb eeskätt mainida maja juurde kuuluva uue abihoone ja tualettide rajamise vajadust.

Ajaloolistest hoonetest paikneb valla territooriumil veel kaks mõisa – Sausti ja Nabala, mis mõlemad on eraomanduses, kuid pakuvad rendivõimalust ürituste pidamiseks.

Ajaloolistest militaarobjektidest on esindatud Peeter Suure Merekindluse rajatised, mis lõviosas asuvad samuti erinevatel erakinnistutel – jaovarjendid, jooksukraavid, rooduvarjendite süvendid, kahuri alus, raudteetammi kehand jt. Ettevõtlike vallaelanike kaasabil on loodud Kiili valla lõunapiirkonnas matkarada, mis kujutab endast jalgrattaga või jalgsi läbitavat kohalikke teid pidi kulgevat marsruuti piirkonna muinasmälestiste, legendidega seotud kohtade ning loodusobjektide baasil.

Kiili valla üldplaneering vajab uuendamist; sellega on paralleelselt arengukava koostamisega ka algust tehtud.

Keskmisest kõrgem kinnisvaraarenduse surve on Vaela külas ja Kiili alevis.

2.2 Avalik kord ja julgeolek

Kiili vald on turvalisuse poolest vastavalt politsei statistikale olnud alati Harjumaal esimese kolme hulgas, sh Tallinna linnapiirkonna omavalitsustest kõige turvalisem. Vallal on koostööleping politseiga, mille raames toetatakse abipolitseinike tegevust nii Kiili vallas kui ka Lääne-Harju piirkonnas üldisemalt. Vallavalitsus on märkimisväärselt investeerinud ka turvakaameratesse, mille pilt jookseb otse politsei serverisse ning vallas paikneb üks G4S turvaekipaaž. Kohalikul Saku ja Kiili piirkonna konstaablil ning noorsoopolitseinikul on tihe koostöö vallavalitsuse sotsiaalosakonna ja Kiili Gümnaasiumiga. Alates 2018. aastast on politseil vallamaja kompleksis ka uued ja kaasaegsed ruumid. Peamisteks probleemkohtadeks on liiklusrikkumised, mida on aidanud vähendada 2017. a paigaldatud kiirustabloo Miku bussipeatuse läheduses, ja ebasoovitavad kogunemised Kiili Konsumi juures.

Kiili valda teenindab riiklik Assaku päästekomando ja Saku ning Tõdva vabatahtlikud päästekomandod. Kiili vallas vabatahtlik päästekomando puudub ja eeskätt põhjusel, et selle jaoks on vajalik teatud ruumide olemasolu (soe garaaž päästeautole ja tehnikale ning meeskonna olmeruumid). Arvestades vahekaugusi ja valla väikest pindala, on päästekomandode reageerimiskiirus kõrge.

2.3 Majandus

2.3.1 Energiamajandus

Kiili valla elektrivarustus on hästi tagatud, võimsusi on piisavalt ja lisanduvad kodumajapidamised ei tekita võrguettevõttele probleemi. Liinid on ringistatud ja katkestuste korral on neid võimalik ümber lülitada. Küsimus tekib ainult juhul, kui peaks Kiili alevi tehnopargi alale lisanduma mõni väga energiamahukas tootmine, aga sellise võimalusega on Harju maakonnaplaneeringus arvestatud ning reserveeritud ka perspektiivne 330 kV liinikoridor Metsanurga-Lähtse suunalt.

Mõnevõrra probleemne piirkond elektrivarustuse seisukohalt on endised aiandusühistud Luna ja Sangar Luige alevikus, kus alajaam ja elektrivõrgud ei kuulu võrguettevõttele. Aastate jooksul on siiski hakanud olukord lahenema, paljud kinnistuomanikud on teinud liitumisavalduse Elektrilevile ning saanud elektrivarustuse maakaabli kaudu.

Kiili vallas on ainuke kaugkütte piirkond Kiili alevis ja hõlmab korrusmaju, kooli, lasteaeda, rahvamaja, vallamaja ning veel mõnda üksikut hoonet. Soojatootmise eest vastutab N.R. Energy OÜ, kellele kuuluvad ka trassid. Katlamaja on 2014. a renoveeritud ja töötab hakkepuidul. Trassid on amortiseerunud ja energiakaod suured, kuid nende renoveerimine on kavas 2019–2020. Sooja hind on olnud Eesti kontekstis pigem kõrge (Konkurentsiameti andmetel 20. koha piirimail). Ülejäänud hooned vallas kasutavad individuaalseid küttelahendusi. Gaasitrass ulatub kuni Vaela küla Oti asumini. Perspektiivis on võimalik soojatrassi pikendamine Kiivi ja Matsi planeeringualani ning Kiili alevi tehnopargi piirkonnani, kui sinna täiendavaid tarbijaid lisandub, katlamaja võimsus on selleks piisav.

Vanemate avalike hoonete energiatõhusus on madal tulenevalt ehitiste vanusest ja aastakümnete tagustest ehitusmeetoditest, kuid Kiili Varahalduse Sihtasutus on nii rahvamaja kui vallamaja kompleksi järjekindlalt renoveerinud, sh paigaldanud uued aknad, kaasaegsed küttelahendused, sh osaliselt ka põrandakütte ning ventilatsiooni.

2000. aastate teises pooles valminud Kiili Gümnaasiumi juurdeehitus ja Kiili Lasteaed ning 2017. aastal valminud Kangru lasteaia maja on kaasaegsed ning tänapäevastele normidele vastavad.

Avalikke liginullenergia hooneid Kiili valla haldusalas ei ole.

2.3.2 Teed ja tänavavalgustus

Kiili valda läbivateks peamisteks liiklussoonteks on riigile kuuluvad põhimaantee Tallinna ringtee 3,2 km, tugimaantee Tallinn-Rapla-Türi 5,85 km ning kõrvalmaanteed Kurna-Tuhala 17,1 km, Tõdva-Nabala 6,8 km, Sausti-Kiili 5,1 km ja Lähtse-Paekna 4,1 km ulatuses. Ülejäänud vallas asuvad teed on kohaliku tähtsusega ning kuuluvad kas Kiili vallale või on eraomanduses. Ka viimaseid hooldab Kiili vald juhul, kui on sõlmitud eratee avaliku kasutuse leping.

Aastal 2013 valmis Maanteeameti tellimusel uus Luige liiklussõlm ning aastal 2015 Kurna liiklussõlm, nendega koos on rajatud neljarealine Tallinna ringtee alates Luige alevikust kuni Tartu maanteeni. 2016. aastal paigaldati liiklusohutuse paremaks tagamiseks põrkepiire Kiili-Lähtse kergliiklustee alguslõigule. 2017. aastal rajati ohutussaared ja sõidutee valgustus Vaela külas Oti ja Miku bussipeatuste juures ning paigaldati kiirustabloo. 2018. aastal on kavas asendada ajutine päikesepaneelidel põhinev valgustus Lähtse ristmikul ja bussipeatustes statsionaarsega. Kiili vald on valgustanud suure osa hajaasustuse bussipeatustest päikesepaneelidel põhineva valgustusega.

Kiili vallale kuuluvaid teid on kokku 103 km, millest 39 (38%) on kattega (vt Joonis 10), kuid olukord paraneb pidevalt, 2018. aastal viiakse mustkatte alla nt Luna endine aiandusühistu, Nabala-Patika tee algus 2 km ulatuses jne. Kohalike teede eest vastutab Kiili Vallavalitsus ning eesmärgiks on olulise kasutusaktiivsusega teede ning tänavate mustkatte alla viimine ning see toimub vastavalt käesoleva arengukava tegevuskavale. Päris kõikide kruuskattega teede mustkatte alla viimine ei ole paraku võimalik ega otstarbekas selleks vajalike väga suurte investeeringute tõttu (savikihtide eelnevad väljakaeved tee muldkehast jne). Probleemiks on ka Kiili valla väikestele teedele (Sausti-Kiili, Nabala-Patika, Siimu-Paali jne) kogunev raskeveokite transiitliiklus, mis toimub pidevalt hoolimata kehtivatest massipiirangutest ja millele tee konstruktsioon pole ette nähtud. Antud probleemile on vaja kindlasti leida koostöös politsei ja Maanteeametiga lahendus.

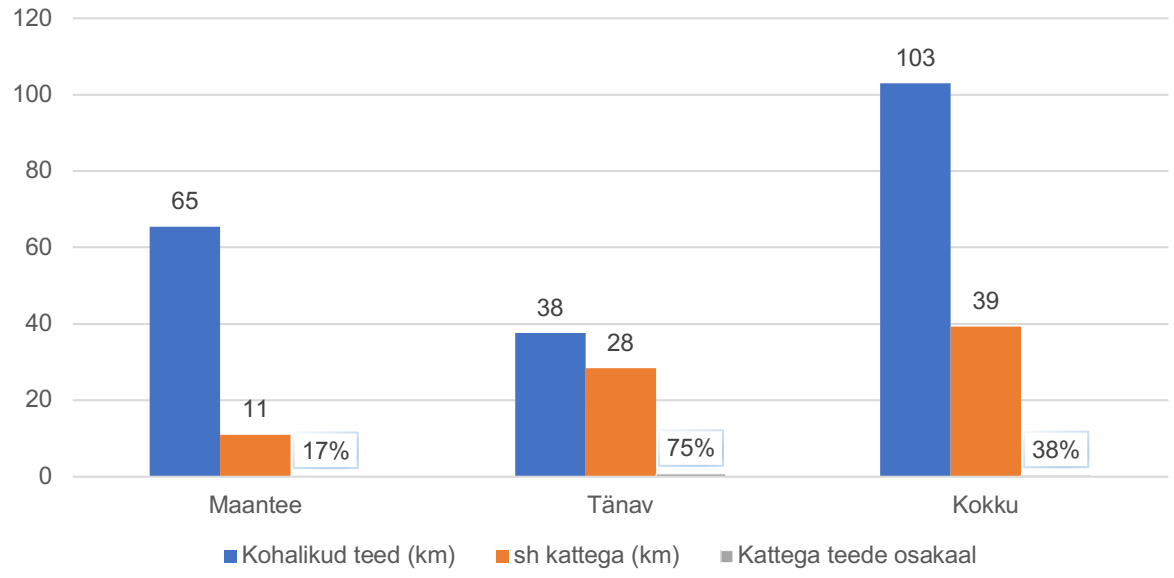

Joonis 10. Kiili valla teed (allikas: Maanteeamet)

Teede ja tänavate rajamine ja renoveerimine pooleliolevates kinnisvaraarenduse piirkondades käib koostöös arendajate ja kohalike MTÜdega ning see toimub teatud juhtudel ka kaasfinantseerimise põhimõttel, kus vald kannab osa kuludest ja partnerid ülejäänud osa.

Kergteid on reeglina arendatud Euroopa Liidu toetuste abil. Kuna Kiili valla valikuks on olnud võimalikult palju teekilomeetreid, siis on kergteede valgustust rajatud seni minimaalselt, kuid pikemas perspektiivis on kindlasti ka osade lõikude valgustamine asjakohane. Tulevikus veel rajatavate kergteedena on realistlik nimetada Kiili-Sausti ja Lähtse-Nabala lõiku.

Tiheasustusalad on reeglina varustatud tänavavalgustusega, mis vajab aga paljudel juhtudel uuendamist. LED-tehnoloogiat praktiliselt kasutusel ei ole.

2.3.3 Ühistransport

Hajaasustuses elab Kiili vallas ainult u 20% elanikkonnast, mis muudab ühistranspordi hästi kättesaadavaks enamusele vallaelanikest arvestades nii graafiku tihedust kui ka lähima bussipeatuse kaugust. Bussiliin on ajalooliselt välja kujunenud piki kahte tiheda asustusega ümbritsetud transpordikoridori Viljandi maanteel ja Kurna-Tuhala teel. Sellest asjaolust hoolimata ei ole ühistransport täiskasvanud elanikkonna hulgas kuigi populaarne ja eeskätt põhjusel, et isikliku auto pakutavat paindlikkust ning mugavust ei suuda asendada ka ükskõik kui head graafikud ja täiesti uued liinibussid. Kiili valla elanike keskmist jõukust arvestades on hinnafaktoril tarbijatele käitumisele väike mõju. Ühistranspordi olemasolu ja eelised tulevad esile eeskätt õpilaste ja üliõpilaste transpordi tagajana, seda nii kohalikku kooli kui ka erinevaid Tallinnas asuvaid haridusasutusi silmas pidades. Bussigraafiku tihedus on 2018. aasta seisuga väga hea, ööpäevas on 32 väljumist, sh tipptundidel liiguvad bussid 15-minutilise intervalliga. Ühistransporti korraldab MTÜ Harjumaa Ühistranspordikeskus, nagu ka kõikides teistes Harjumaa omavalitsusüksustes.

Peamised probleemid on seotud bussijuhtidega – viimase aasta jooksul on kaebuste hulk olnud suur (hilinemine, ebaviisakus, kihutamine jms).

Puudust tuntakse ka täiendavast bussiliinist, mis liiguks ida-lääne-suunaliselt piki Tallinna ringteed, kuid selle realiseerumine on erinevatel põhjustel väga problemaatiline.

Koolibussi teenust pakub Kiili Vallavalitsus, kuid pikemas perspektiivis ei ole välistatud ka selle tellimine ühistranspordikeskuse kaudu. Koolibussi eesmärk on tagada õpilaste jõudmine kooli ja koolist koju ka nendest piirkondadest, kus see pole ühistranspordiga võimalik ehk Sausti suund, Mõisaküla suund, lõunaosa hajakülade suund ja ka nn Hansaplanti piirkond. Viimase tagamise vajadus võimaldab veoringi kaasata ka Kangru aleviku. Täiskasvanud reisijaid koolibuss üldjuhul ei teeninda, kuid erandkorras on see siiski võimalik nn etteveo teenusena liinibussile, kui soovijaid leidub. Kuna seni on huvi antud osas olnud väga väike, siis ei ole seda ametliku teenusena välja reklaamitud ja hinnakirja kehtestatud.

2.4 Keskkonnakaitse

2.4.1 Looduskeskkond

Kiili vallas on tavapärased Eesti looduslikud tingimused – esinevad metsad, avamaastikud ja sood ning pinnamood on tasane. Ainsaks looduskaitsealuseks objektiks on Paekna külas ühel erakinnistul asuv ja oma elukaare lõpul olev pärnapuu. Lisaks on vallas üks looduskaitseala ning kaitsealuse liigi püsielupaik. Metsa osakaal on umbes viiendik valla üldpindalast ja metsade all olev ala on aktiivse elamuehituse tõttu vähenenud. Loomastikust on esindatud kõik Eestis elutsevad tavapärased liigid.

Olulisi keskkonnaprobleeme vallas ei esine ja põllumajandusliku tootmise tunduva vähenemise tõttu ei ole ka märkimist väärivaid reostunud alasid ega suuremahulisi saastajaid (registreeritud on 7 paikset õhusaaste allikat). Samas on Põhja-Eesti lubjakivist aluspõhjaga alale omaselt põhjavesi paljudes kohtades nõrgalt kaitstud või kaitsmata. Piirkonna suurimaks looduslikuks omapäraks võibki pidada karstunud alasid valla lõunaosas. Suured veekogud vallas puuduvad, on Vääna jõgi koos Paekna paisjärvega ja Angerja oja, mis suubub Tallinna linna joogiveehaarde osaks olevasse Pirita jõkke.

Riiklike maardlate nimekirjas olevatest maavaradest asub Kiili valla territooriumil turvast ja lubjakivi. Lubjakivikarjääre valla territooriumil ette ei nähta, küll toimub turba kaevandamine Paekna ja Sausti vahelisel rabaalal. Vald uute turbatootmise kohtade avamist ei luba, aga juba olemasolevate lubade järgi toimub mõningane kaevandusala laienemine. Üleriigilise tähtsusega Nabala lubjakivimaardla põhjaplokk ulatub Arusta ja Sookaera külla, aga see kattub osaliselt Nabala-Tuhala looduskaitsealaga ning kaevanduse rajamine on seetõttu väga ebatõenäoline.

Kogukonna huvides on hea keskkonnaseisundi säilitamine, maastikulise ja elusloodu se mitmekesisuse hoidmine ning jäätmekäitluse jätkuv arendamine. Uue oluliselt keskkonda mõjutava teemana on realiseerumas rahvusvaheline taristuprojekt Rail Baltic, mis teemaplaneeringu kohaselt läbib ka Kiili valla territooriumi ning seda piirkonnas, mille vahetus läheduses on nii Luige kui ka Kangru alevikud. Plaan on tekitanud kohalikes elanikes suurt vastuseisu ning ka Kiili Vallavolikogu ning Kiili Vallavalitsus ei pea seda konkreetset trassivalikut sobilikuks lahenduseks.

2.4.2 Jäätmemajandus

Kiili vallas on korraldatud jäätmevedu, mis tähendab, et valla poolt viiakse läbi riigihange ja valitakse välja jäätmevedaja, kellega on kinnistuomanikel kohustus sõlmida jäätmeveo leping. Hanketingimustest tulenevalt on jäätmevaldajatel võimalus tasuta anda ära suurjäätmeid (mööbel jne) ning aiajäätmeid, kui need on spetsiaalsetes läbipaistvates kottides. Vallavalitsus võib teatud tingimustel kinnistuomaniku ja jäätmeveo kohustusest ajutiselt vabastada, nt suvilaomaniku talveperioodiks.

Jäätmekäitluse arengusuunad on määratletud Ida-Harjumaa jäätmekavas. Peamised eesmärgid on jäätmete hulga, nende ohtlikkuse vähendamine ning taaskasutuse suurendamine.

Jäätmejaama Kiili vallas ei ole, Kiili vallal on aga sõlmitud leping Tallinna linnaga, mille kohaselt on valla registris olevatel elanike võimalik ära anda ohtlikke jäätmeid Rahumäe ja Pääsküla jäätmejaamades. Kasutatud koduelektroonika konteiner on olemas ka Kiili alevis.

Erinevad pakendikonteinerid on vastavalt kokkuleppele erinevate teenusepakkujatega paigutatud üle valla paljudesse erinevatesse asukohtadesse, samuti on Kiili alevis olemas kasutatud riiete konteiner.

Jäätmemajanduse valdkond tervikuna vajab riigipoolset paremat planeerimist ja ülesehitust, eriti puudutab see pakendite kogumist. Samuti tuleb jätkuvalt tegeleda elanikkonna teadlikkuse tõstmisega.

2.5 Elamu- ja kommunaalmajandus

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni eest vastutab kommunaalettevõte Kiili KVH OÜ, kes teenindab ühtlasi süsteemi arendamiseks võetud laene. Ettevõtte finantsolukord on hea, igapäevane majandustegevus on väikeses kasumis.

Kiili KVH määratud tegevuspiirkondadeks on Kiili alev, Luige ja Kangru alevikud, Nabala, Lähtse (Rätsepa elamupiirkond), Vaela, Mõisaküla ja Paekna külad, kus on olemasolevad või projekteeritud Kiili KVH OÜ kuuluvad ÜVK-rajatised. Kiili KVH hallata on kokku üheksa puurkaevu ning kolm reoveepuhastit, lisaks nendega seotud ühisveevärgi ja -kanalisatsioonitorustik.

Kiili valla hõlmatus ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga on kõrge, lahendamata on veel Paekna küla keskosa, Mareti asum Kangru külas ja purgla rajamine Uuesalu (Põdra) tee äärde. Viimased kaks projekti on lähema aasta-kahe perspektiivis päevakorras.

Valdkonna arengusuunad on sätestatud Kiili valla ÜVK arengukavas.

2.6 Tervishoid

Kiili vallas on kaks perearsti nimistut, milles on mõlemas reservi vähe. Perearst Meelika Lutteri nimistus on 1839 isikut (vabu kohti 161) ning perearst Liis Aunini nimistus 1717 isikut (vabu kohti 283). Uue riikliku plaani järgi on Eestis kavandatud tervisekeskuste võrgustik, mille kohaselt on tervisekeskus multifunktsionaalne kompleks, kus on vähemalt kolm perearsti (nimistut) ja -õde, koduõde, füsioterapeut ning ämmaemand.

Vastavalt Sotsiaalministeeriumi poolt tellitud analüüsile ei kvalifitseeru Kiili vald ise perearstikeskuste renoveerimiseks ja ehitamiseks mõeldud toetusmeetmesse, kuid huvi nn filiaali loomiseks Kiili alevis on üles näidanud Põhja-Eesti Taastusravikeskus, kellega koostööst on huvitatud ka üks Kiili perearstidest. Rahastusotsus on praeguseks tehtud ning 2019. aastal on võimalik renoveerida vallamaja kompleksis

kõikidele tänapäevastele nõudmistele vastavad uued ruumid. Kiili Vallavalitsus toetab Kiili perearstide tegutsemist ühtse perearstikeskusena ning eeldab, et projektiga ühineb ka teine perearst.

2.7 Vaba aeg, kultuur ja religioon

Külaliikumine

Kohalikud kogukonnad on Kiili vallas erineva aktiivsusega. Tugevalt on selles osas silma paistnud Kangru Küla Selts ja Vaela Külaselts (endine Oti Külaselts), kes on suutnud kultuuri- ja sporditegevusse, „teeme ära“ ettevõtmistesse jne kaasata märkimisväärse hulga oma piirkonna elanikke. Külaselts on ka Luigel, organiseeritakse lastelaagreid ja täiskasvanute seminare, kuid aleviku elanikke tuleb liikumisega kaasa vähe. Tublid külaseltsid tegutsevad ka Sõmerus ja Nabalas, eriti arvestades kohapealset väikest rahvaarvu. Paeknas ametlikult külaseltsi pole, aga Nabala palvemaja ümber koondunud inimeste ring ja osalt ka paisjärveäärne rahvas on talgutel jne alati väljas. Kiili alevis külaliikumine selle traditsioonilises tähenduses puudub, seda eeskätt rahvamaja olemasolu tõttu. Osad külaseltsid on kunagi loodud põhjusel, et lahendada koostöös vallaga taristuprobleeme (teede olukord, valgustus jne), kuid pärast nende küsimuste lahenemist hakanud hääbuma.

Suuremad asumid on alati esindatud oma võistkonna või isegi kahega Kiili valla külade sportmängudel, mis kestavad aasta algusest kuni hilissügiseni.

Kultuuri- ja sporditegevus

Huvitegevusega on täiskasvanud elanikkonnal võimalik tegeleda **Kiili Rahvamajas** ja alates 2017. aastast ka Kangru lasteaiamajas. Lisaks toimuvad rahvamajas erinevad peoõhtud, teatrite väiksemad külalisetendused ja valla pidulikud sündmused. Mälumänguturniiri viiakse läbi koos Saku vallaga ja voorud toimuvad kordamööda. Rahvamajas käivad koos rahvatantsurühmad Kiilitar, Kiili Keerulised ning Ago ja Memmed, samuti Kiili koor, käsikellade ansambel, naisansambel „Elurõõm“, harrastusteater jne. Kiili vald on traditsiooniliselt oma kollektiividega esindatud laulu- ja tantsupidudel, kus täiskasvanutele lisanduvad veel ka kooli koorid ja tantsijad.

Kvaliteetsete teatri- ja muude etenduste sissetoomise väljastpoolt maja on keeruline, kuna Tallinna arvukad teatrid on väga lähedal ning omad piirid seab ka saali suurus ning lava.

Kiili vallal on kultuurialased sõprussidemed Soome Vabariigi Askola vallaga.

Rahvamaja on algatanud mitmeid uusi sündmusi ja andnud värskema näo ka vanadele – näitena võib siinkohal tuua algselt kohalikust tantsu- ja laulupeost välja arenenud Nabala mõisa aias toimuva Kiili rahvapeo ja kevadlaada.

Igal kevadel toimub osavõtjaterohke Kiili laste lauluvõistlus Päikeseratas, mille parimad saavad edasi maakondlikule lauluvõistlusele.

Traditsiooniliselt on rahvamaja korraldada Kiili jaanituli. Teine suurem jaanituli on Nabalas, kus seda korraldab kohalik kogukond.

Alates 2016. aastast toimuvad Kangrus Karukella tänaval mitu korda suve jooksul Koduaia Kontserdid ja astuvad üles tuntud muusikud publiku ees, mille arv on ulatunud isegi 400-ni.

Kangru lastepäeva läbiviimise traditsioon on rohkem kui 10 aastat pikk ja üritus ise populaarne ka väljaspool Kiili valda, samuti mõnel suvisel pühapäeval toimuv koduaia kohvikute päev.

Vaela, Luige, Kangru ja Sõmeru on alati esindatud külade päeva ürituste sarjas.

Kiili raamatukogul on alates 2015. aastast uued ruumid Kiili vallamaja hoones, kus on võrreldes varasemaga rohkem põranda- ja riiulipinda ning suuremad võimalused ja mugavused. Põhiteenused on lugejale tasuta. Vajaliku raamatu saamiseks on võimalik kasutada ka raamatukogudevahelist laenutust. Raamatukogu osutab ka tasulisi teenuseid, milleks on paljundustööd ja väljatrükid üldkasutatavatest andmebaasidest. Üle on mindud elektroonilisele laenutamisele ja raamatukogus tegutseb ka avalik internetipunkt.

Kiili vallas on kokku **23 erinevat spordiobjekti,** millest olulisemateks on Kiili spordihoone, staadion ja jalgpalliväljak. Igas suuremas külas on olemas kas mänguväljak või spordiplats (korvpall, võrkpall vms).

Noorsootöö

Alates 2017.a sügisest asuvad noortekeskuse suuremad ja funktsionaalsemad korralikult renoveeritud ruumid vallamaja kompleksis Kiili raamatukogu kõrval. Noortekeskuse külastusi on kuus keskmiselt 1500, päeva keskmine külastatavus on hommikupoolikuti 25 õpilast ja õhtupoolikuti 50 õpilast. Vähemalt korra kuus külastab noortekeskust 360 erinevat õpilast. Külastajate arv on seoses uute ruumide avamisega hüppeliselt tõusnud. Muutunud on ka trend, et noortekeskust külastasid varem reeglina õpilased, kes ei osale Kiili Kunstide Koolis ja sporditrennides. Külastajad jagunevad peamiselt kahte vanusegruppi: 8-11-aastased ning 12-17-aastased. Noorem vanusegrupp kasutab keskust peamiselt kohe pärast koolitunde 12.00-15.00, vanem grupp samuti vahetult pärast kooli 15.00 ja teise lainena õhtustel aegadel. Noortekeskuses on erinevad ajaveetmisvõimalused, millele lisaks korraldatakse üritusi, õpitubasid ja projekte, samuti korraldab noortekeskus suvist õpilasmalevat. Arvuteid arvutimängude jaoks noortekeskuses ei ole. Kiili Noortekeskuse oluline projekt on ka Kiili skatepark, mis läbis 2017. aasta kevadel uuenduskuuri. Alates 2016. aasta sügisest on noortekeskusel uus ja aktiivne juhataja, kes on algatanud ka mitmeid uusi ettevõtmisi, nt alates 2017. aasta sügisest hakati õhtuti läbi viima suurt hulka tantsutrenne erinevatele vanusegruppidele, koostööleping on Omamoodi Huvikooliga jms.

2.8 Haridus

2.8.1 Alusharidus

Kiili vallas pakub alusharidust Kiili Lasteaed, mis tegutseb neljas erinevas hoones. Õppeaastal 2017/2018 käib valla lasteaias 334 last, mis on 9% enam kui viis aastat tagasi (õppeaastal 2013/2014) (vt Joonis 11).

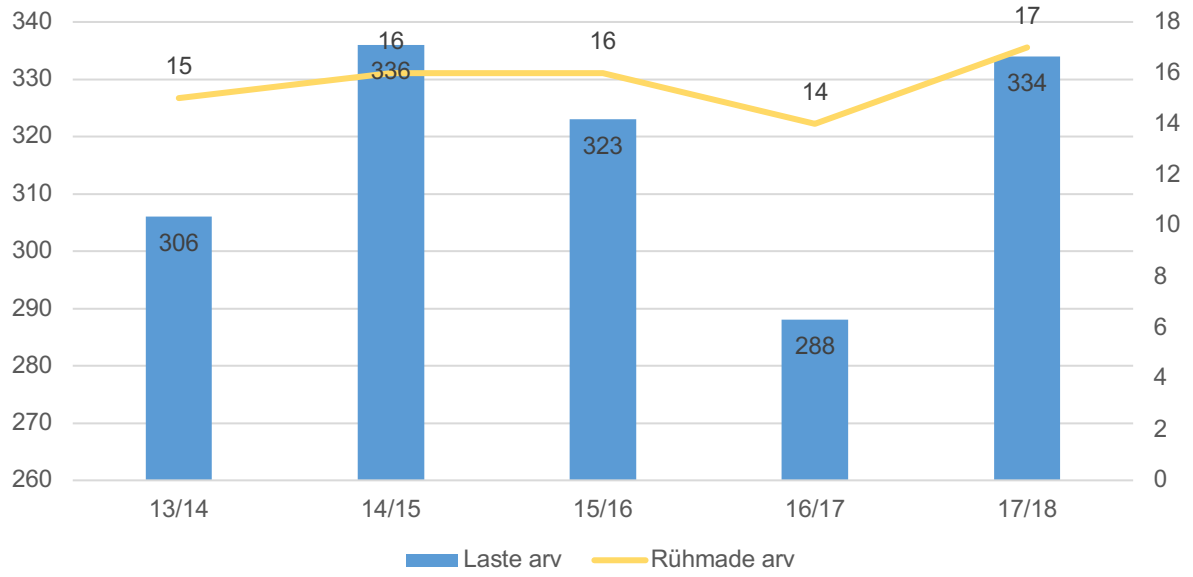

Joonis 11. Laste ja rühmade arv Kiili vallas (allikas: Haridussilm)

Põhiliselt Tallinna linna erinevates lasteaedades käib 1.06.2018 seisuga 41 erinevas vanuses last, sh eralasteaiateenust kasutab neist 11. Erinevate erahoidude teenust kasutab aasta lõikes keskeltläbi 25 last.

Kiili lasteaeda saavad lapsed järjekorra alusel, aga üldreegel on, et kõik üle kolme aastased püütakse igal juhul vastu võtta olenemata nende kohast järjekorras. 1,5-3-aastased lapsed, kes lasteaeda ei mahu, suunatakse kasutama lastehoiuteenust, millest vald kompenseerib igakuiselt kuni 300 eurot. Lasteaia järjekord on seetõttu küll pidevalt olemas, aga sinna kuuluvad lapsed, kes pole veel saanud 1,5 aastaseks või siis lastehoidudes käivad lapsed, kes ootavad aiakohta.

Tugiteenuste spekter on Kiili lasteaias lai, esindatud on kõik teadaolevad teenused. Erivajadustega lastele rakendatakse osaliselt ka eraldi nn tegevustuba koos eripedagoogiga. Rühmades, kus on raskema erivajadusega lapsi, on püütud hoida laste üldarvu hoolimata kohtade nappusest väiksemana. Kiili lasteaia kohatasu on võrreldes Eesti keskmisega kõrge, mis on olnud teadlik kvaliteedi tagamisele suunatud poliitika – valdkonda panustavad nii omavalitsus kui ka lapsevanemad, kelle osakaal teenuse tegelike kulude katmises on u 20%. See on aidanud maksta õpetajatele ja õpetaja abidele ka töötasu, mis on üks vabariigi kõrgemaid ning tagada kõikide vajalike tugispetsialistide olemasolu.

Lasteaiakohtade vajaduse prognoosimisel tuleb lähtuda sündidest ja võimalikust sisserändest, kuid hüppelist kasvu ei ole kummalgi juhul põhjust eeldada. Lähema viie aasta jooksul on keskmisena vajadust rahuldav lasteaiakohtade arv vallas u 350, mis on tegelikkuses ka olemas, kuigi aastakäikude lõikes võib vajalik number kõikuda. Kangrus asuv lasteaiamaja, Kiili suur ja väike maja ning moodulhoone tagavad piisava kohtade arvu ning paindlikkuse. Olemasolevast moodulhoonest on võimalik vajadusel loobuda, aga samasuguse saab ka lisaks soetada, kui olukord seda nõuab. Arvestama peab ka Tallinna lasteaedade poolt pakutavate vabade kohtadega, mille hulk on kasvutrendis ning mis teatud juhtudel ongi vanemate eelistus töökoha läheduse jms tõttu. Pikemas perspektiivis on tõenäoline lasteaiakohtade vajaduse vähenemine.

2.8.2 Üldharidus

Üldharidust pakub Kiili vallas Kiili Gümnaasium. Õppeaastal 2017/2018 õpib koolis kokku 794 õpilast (vt Joonis 12). Koolimaja on aga kavandatud 650 õpilasele, mis tähendab, et valitseb suur ruumikitsikus ja 2.-3. klassid (u 180 õpilast) käivad teises vahetuses.

Kõige enam on õpilasi esimeses ja teises kooliastmes (vastavalt 289 ja 263), järgneb kolmas kooliaste (176) ning gümnaasium 66 õpilasega. Õpilaste arv on Kiili Gümnaasiumis iga aastaga kasvanud

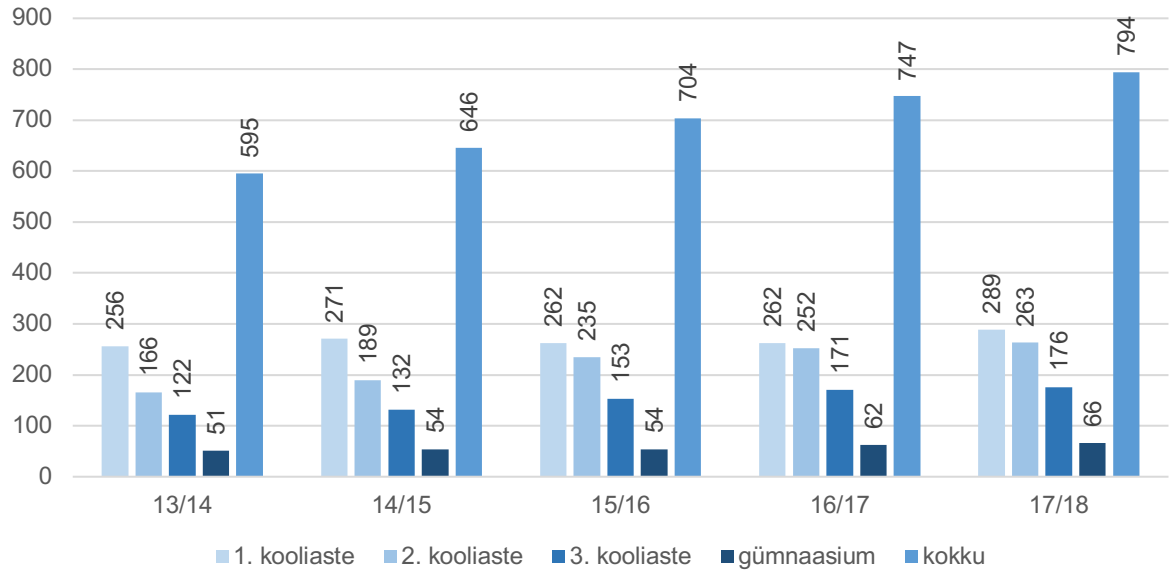

Joonis 12. Õpilaste arv Kiili Gümnaasiumis (allikas: Haridussilm)

Õppeaastal 2017/2018 on koolis õpilasi koguni 33% enam kui viis aastat tagasi (õppeaasta 2013/2014) (vt Joonis 13). Kõige enam on kasvanud õpilaste arv teises ja kolmandas kooliastmes (vastavalt 58% ja 44%). Gümnaasiumiõpilaste arv on tõusnud 29% ning kõige vähem on kasvanud esimeses kooliastmes õppijate arv (13%).

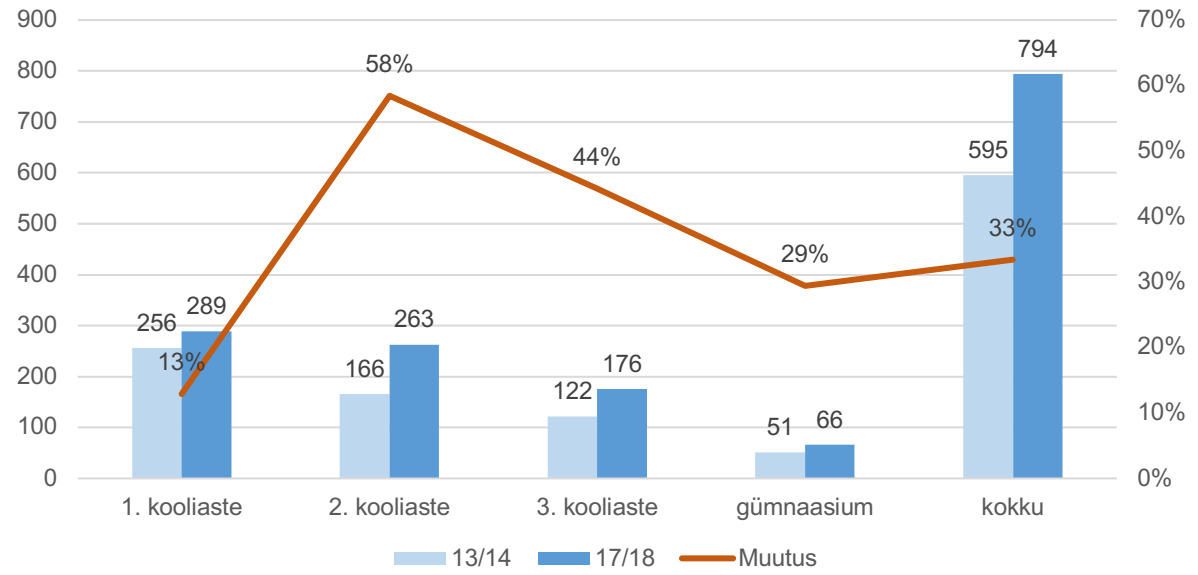

Joonis 13. Õpilaste arv Kiili valla koolides õppeastmete kaupa õppeaastatel 2013/2014 ja 2017/2018 (allikas: Haridussilm)

Pikemas perspektiivis peaks õpilaste arv jääma u 850 õpilase juurde. Hädasti on tarvis juurdeehitust, milleks on menetluses detailplaneering, valminud lisanduva hooneosa eskiis ning selle põhjal on tellitud ehitusprojekt. Juurdeehituse käigus on plaanis rajada nn algklasside maja koos raamatukogu-teabekeskuse, õpetajate toa jms. Laiendada on vaja ka sööklat ja spordihoone duširuume, kuid seda järgmises etapis.

Tulenevalt Tallinna lähedusest ja väga heast ühistranspordiühendusest, on akadeemiliselt kõige võimekamate õpilaste põhikoolijärgne minek kesklinna katsete alusel komplekteeritavatesse koolidesse siiski paratamatu tulenevalt erinevatest teguritest – maine, lähedus, hea ühistranspordiühendus linnaga jne. Otsuseid Tallinna koolide kasuks tehakse ka muudel motiividel – õppekeel, pere traditsioonid, eelnev vendade-õdede samas koolis käimine, juba Tallinnas õppimine, kui pere kolib Kiili valda jms. Praegu õpib Kiili vallast väljaspool (lõviosas erinevates Tallinna koolides) 109 õpilast klassides 1-9 (sh 7 erivajadusega õpilast) ja 82 õpilast klassides 10-12.

Kiili Gümnaasiumis on olemas 4 eripedagoogi, 2 koolipsühholoogi, 2 logopeedi ja sotsiaalpedagoog, mis on Eesti keskmisest tasemest oluliselt kõrgem näitaja.

2.8.3 Huviharidus ja -tegevus

Kiili Kunstide Kool jagab osaliselt ruume Kiili Rahvamajaga ning annab muusika- ja kunstiharidust. Kiili Kunstide Koolis õpib 2017/2018 õppeaastal 240 õpilast, kelle arv on viimase viie aasta jooksul stabiilne püsinud. Muusikaosakond pakub komplekssset muusikaalast algharidust, mis sisaldab pillitunde, solfedžot ja teadmisi muusikaajaloost. Kunstiosakonnas õpitakse klassikalist kujutavat kunsti: joonistamist, maalimist, voolimist, kompositsiooni, kunstiajalugu ja kirjakunsti.

Kooli ruumipuuduse probleem on endiselt aktuaalne, ehkki alates 2017. aasta sügisest asub kunstiosakond vallamaja teisel korrusel. Kunstide kooli edasist

laienemist ja õpilaste arvu olulist suurendamist ei ole planeeritud, kuna ruumikitsikus piirab ning kooli osakaal vallaeelarves on võrreldes teiste ümbruskonna omavalitsustega märkimisväärselt suur.

Suurem osa ülejäänud huvitegevusest toimub Kiili Gümnaasiumi egiidi all, enamasti erinevad sporditreeningud (eeskätt pallimängud), aga samuti robootika, noorkotkad, kodutütred jne.

Huvitegevuse võimalusi pakub ka Kiili noortekeskus (Omamoodi Huvikool ja erinevad tantsutrennid) ning erasektor (legorobootika, lastelaagrid jms).

Suur osa Kiili õpilastest kasutab ka Tallinnas leiduvaid huvihariduse võimalusi, sh on Kiili vallal Tallinna linnaga vastastikune huvihariduse arvlemise leping (puudutab munitsipaalkoole). Kiili vallas tegutsevaid ja õpilastele treenimisvõimalusi pakkuvaid spordiklubisid toetab vald otselepingute alusel ja väljaspool valda treeningul käivatel õpilasel on võimalik saada selleks toetust 150 eurot aastas.

Välismaale võistlustele või olümpiaadile minnes on samuti võimalik taotleda ühekordset toetust summas 150 eurot.

Kui õpilane läheb välismaale kas võistlustele, olümpiaadile või muul moel valda või vabariiki esindama, siis on samuti võimalik taotleda 150 eurot ühekordset toetust.

2.9 Sotsiaalne kaitse

Sotsiaalkindlustusameti andmetel on Kiili vallas 31.05.2018 seisuga 598 vanaduspensionäri ning rahvapensioni saajaid 3. Puudega täiskasvanu toetuse saajaid vanuses 16–64 on 128 ja vanuses 65+ on 99. Kuni 16-aastasi puudega lapsi on 45. Võrreldes eelmiste aastatega on jätkuvalt suurenenud kolme- ja enamalapseliste perede arv. Kiili vallas on kolme- ja enamalapselisi peresid 142 (aasta varem oli 120, kaks aastat varem 109, kolm aastat varem 96 ja neli aastat varem 87).

Toimetulekutoetuse saajate arv on vallas praktiliselt olematu juba aastaid (0-1 leibkonda).

Sissetulekut mittearvestavate toetuste määrad on järgmised: sünnitoetus 350 eurot, matusetoetus 250 eurot, esimesse klassi mineva lapse toetus 150 eurot, kolme- ja enamalapseliste perede ning puudega lastega perede jõulutoetus 65 eurot, puuetega lastega peredele ning eestkoste- ja hooldusperedele jõulutoetus 65 eurot, õigusvastaselt represseeritute jõulutoetus 30 eurot, eakate inimeste sünnipäevatoetus 50 eurot, elluastumistoetus põhikooli kiitusega lõpetajale 100 eurot, kutsekeskhariduse kiitusega lõpetajale 100 eurot, gümnaasiumi kuldmedaliga lõpetajale 200 eurot, hõbemedaliga lõpetajale 100 eurot ja sporditreeningu toetus 150 eurot.

Kiili Vallavalitsuse sotsiaalosakonnas töötab kolm töötajat: sotsiaalnõunik, lastekaitsespetsialist ning sotsiaalhoolekande töötaja. Sotsiaalnõunik on osakonna juhataja, lastekaitsespetsilist tegeleb laste ja noortega ning sotsiaalhoolekande töötaja tegeleb eakate ja puuetega inimestega.

Sotsiaalkortereid on Kiili vallas kaks, mis asuvad Luigel Põllu tänava kortermajas ning renoveeriti 2012. ja 2013. aastal. Üks korteritest on kohandatud erivajadustega inimestele. Lisaks on valla kasutuses veel üks kööktuba Kurna vanas vallamajas, ühetoaline korter Kiili alevis ning ühetoaline ahiküttega korter Paeknas, mida on samuti võimalik kasutada hädasolijate majutamiseks. Seisuga juuni 2018 on kõik nimetatud pinnad elanikega asustatud. Kiili vallale kuuluvad ka täielikult amortiseerunud elamispinnad nn Evardsoni majas, mida ei ole otstarbekas renoveerida ning mille kasutusse võtmine täiendava elamispinnana ei ole mõeldav. Hoolekandeasutusi Kiili vallas ei ole, kuid vajadusel kasutatakse näiteks Hageri hooldekodu või SA Koeru Hooldekeskuse teenuseid. Lisaks on Kiili vallal koostöö ka mitmete teiste teenuste osutajatega.

2016. aastal valmis eakate ja puuetega inimeste päevakeskus vallamaja soklikorrusel, mis on avatud kolmel tööpäeval nädalas. Tööpäeviti saavad eakad tegeleda käsitööga, vaadata filme, kuulata loenguid ja tegeleda muude huvipakkuvate tegevustega (väljasõidud). Ühel korral nädalas on võimalus kasutada sauna. Keskuse ruume kasutavad kolmel korral nädalas ka Kiili Gümnaasiumi teise vahetuse õpilased, kes osalevad robootika ringis.

Seoses õpilaste arvu pideva kasvuga on suurenenud ka erivajadustega õpilaste arv. Osad neist vajavad väiksemat klassikollektiivi. Alates 2013. aasta sügisest on avatud Kiili Gümnaasiumis esimene väikeklass, millele lisandus 2014. aastal ka teine. Vald teeb erivajadustega õpilaste koolitamiseks koostööd ka teiste omavalitsustega. Siiski on piirkonnas tervikuna probleem rahuldavalt lahendamata. Samuti on juba pikka aega oluliselt suurem nõudlus pikapäevarühma järgi, kui kool pakkuda suudab. Esmajoones on takistuseks ruuminappus.

Registreeritud töötuid on Kiili vallas erinevate kuude lõikes 2018. aastal olnud ligi 70, mis moodustab u 2% tööealisest elanikkonnast. Eesti Vabariigist väljaspool (nt Soomes) töötavate vallaelanike osakaal on samuti väga väike, kuna Tallinna linnapiirkonnas on töökohti piisavalt.

2.10 Ettevõtlus ja erateenused

Suurema osa erasektori poolt pakutavatest teenustest tarbivad Kiili valla elanikud Tallinnas.

- **Pank:** Kiili alevis on olemas SEB ja Swedbank'i pangaautomaadid.
- **Apteek:** BENU apteek on Kiili alevis.
- **Postkontor:** Kiili alevis on Omniva postipunkt ja pakiautomaat.
- **Tankla:** Kiili alevis on Circle K ja Luige alevikus Neste automaattankla.

Kauplused, toitlustus jms

Kiili alevis on Maxima X koos selle rendipindadel asuvate ning perioodiliselt vahetuvate väikepoodidega. Samuti on alevis Coop'i ketti kuuluv Konsum koos rentnikust lillepoega ning Kiili Talutehnika, mis müüb aia- ja ehitustarbeid.

Vaela külas asub aianduskeskus Hansaplant, kus pakutakse ka heal tasemel toitlustust. Kiili alevi tehnopargi piirkonnas on tööpäeviti lõunat pakkuv väike söögikoht, mis teenindab eeskätt ümbruskonna ettevõtete töölisi. Luige alevikus on Viljandi mnt ääres hamburgerikiosk.Kiili alevis on kaks juuksuritöökoda, sh üks pakub ka muid iluteenuseid. Iluteenuste pakkujad tegutsevad samuti Vaela külakeskuses asuvatel rendipindadel. Autoremondi teenust pakub kaks ettevõtet Kiili alevis ning tegutseb ka autopesula.

2017. aastal oli Statistikaameti andmetel Kiili vallas registreeritud kokku 545 ettevõtet. Kõige enam ettevõtteid tegutses neid kutse-, teadus- ja tehnikaalal (102) ning hulgi- ja jaekaubanduse; mootorsõidukite ja mootorrataste remondi valdkonnas (88) (vt Joonis 14).

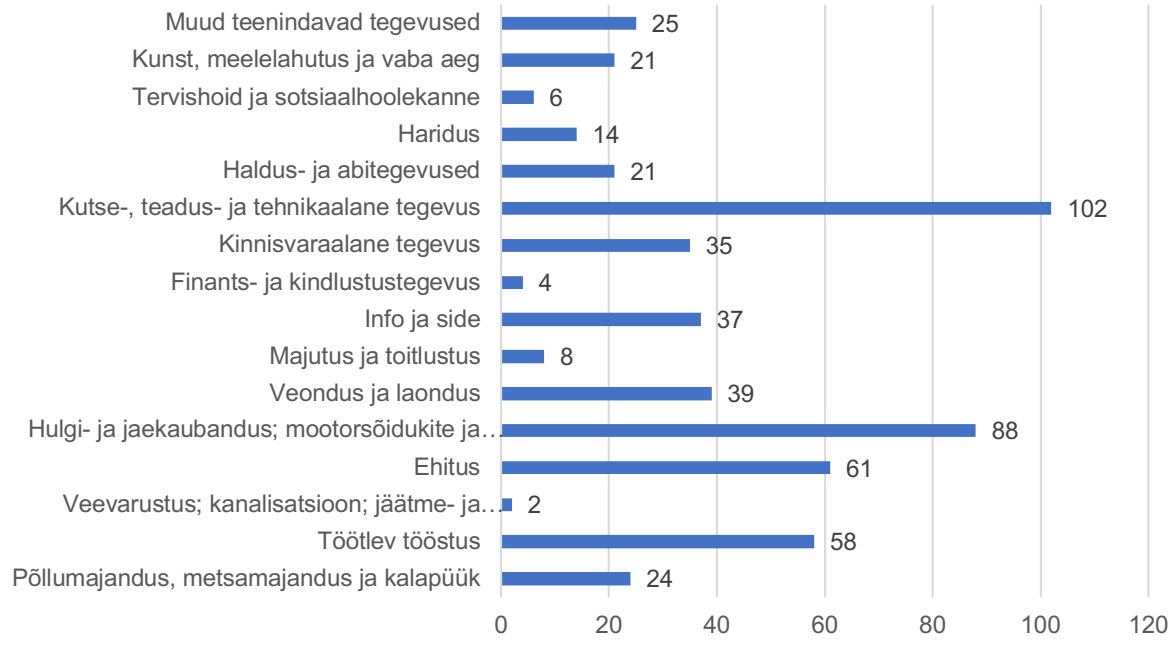

Joonis 14. Ettevõtete arv Kiili vallas peamiste tegevusvaldkondade (EMTAK 2008) lõikes 2017. aastal (allikas: Statistikaamet)

Ettevõtete arv on Kiilis viie aastaga 15% kasvanud. Valdavas osas vallas tegutsevates ettevõtetes on töötajaid vähem kui 10 (vt Tabel 4). 2017. aastal oli selliseid ettevõtteid kokku 522. Ettevõtteid, kus töötajate arv jääb vahemikku 10–49, oli kokku 23. Suuremaid ettevõtteid, kus töötajaid oleks üle 50, vallas ei tegutse.

Tabel 4. Ettevõtete arv Kiili vallas töötajate arvu lõikes 2013-2017 (allikas: Statistikaamet)

	2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Vähem kui 10	448	433	453	510	522
10-49	15	19	23	22	23
Kokku	463	452	476	532	545

Kõige rohkem töökohti on Kiili vallas töötlevas tööstuses – 24% kõikidest töökohtadest (vt Tabel 5). Sellele järgnevad avalik haldus (16%), hulgi- ja jaekaubandus (15%) ja ehitus (15%). Teiste valdkondade töötajate arv jääb juba alla 10%. Kiilis makstav palk ületab Eesti keskmist avalikus halduses, hulgi- ja jaekaubanduses, ehituses, kinnisvaraalases tegevuses ja töötlevas tööstuses, kus töötab 70% töötajatest. Seega Eesti keskmisest madalamat palka teenib 30% Kiilis töötavatest inimestest. Lähtuvalt Kiili valla asukohast ei mängi kohapealsete töökohtade osakaal üldises pildis suurt rolli, kuna 65% tööealistest käib tööl Tallinnas ja ainult 17% Kiili vallas (2011. a rahvaloenduse andmed). Tulenevalt elanikkonna haridustasemest ja kvalifikatsioonist on kohapeal puudus kõrget lisandväärtust andvatest ja keskmisest kõrgema palgaga töökohtadest, mis tingib linnalähedastele piirkondadele iseloomuliku pendelrände.

Tabel 5. Ülevaade töötajatest ja palkadest tegevusvaldkondade lõikes 2018. a märtsi seisuga (allikas: Maksu- ja Tolliamet)

Tegevusala	Keskmine palk Kiilis	Keskmine palk Eestis	Jur. isikute arv Kiilis	Tegutsevate isikute arv Kiilis	Töötajatega ettevõtete arv Kiilis	Töötajate arv Kiilis
Töötlev tööstus	1412	1169	76	33	28	259
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	1295	1292	1			174
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	1088	1056	130	62	25	163
Ehitus	1096	1070	90	42	32	161
Veondus ja laondus	770	1175	42	27	17	69
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	699	1413	146	69	32	50
Haldus- ja abitegevused	802	1045	48	17	8	49
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	802	942	34	11	7	33
Muud teenindavad tegevused	743	856	60	14	10	25
Info ja side	1802	2094	59	24	10	19
Kinnisvaraalane tegevus	971	787	72	25	8	19
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	607	1282	10	2	2	16
Majutus ja toitlustus	649	773	11	5	4	14
Tegevusala määramata	694	1473	26	8	3	13
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	566	1037	57	10	4	7
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	806	1282	4	2	2	6
Haridus[3]	361	1235	27	4	1	2
Finants- ja kindlustustegevus		2165	17	3		
Kokku			**910**	**358**	**193**	**1079**

Valla turismipotentsiaal on marginaalse tähtsusega. Peale kahe eraomandis oleva mõisa (Sausti ja Nabala) ning Nabala looduskaitseala Kiilis vaatamisväärsused puuduvad.

[3] Valla haridusasutustes töötavad inimesed kajastuvad real avalik haldus ja riigikaitse.

3 Kiili valla strateegia

3.1 Visioon

Visioon 2030

Kiili on Eesti kõige korrashoitum vald. Olles tihedalt lõimunud pealinnapiirkonda, on siin säilinud maalähedane puhas ja turvaline elukeskkond. Kogukonnad on ühtehoidvad ja aktiivsed. Valla asumid on heakorrastatud ja teistele Eesti piirkondadele eeskujuks. Avalikud teenused on hästi korraldatud ja hõlpsalt kättesaadavad. Ettevõtluskeskkond vastab elanike ja ettevõtjate ootustele.

3.2 Programmid

P1. Keskuste väljaarendamise programm: Kiili alevist on kujunenud meeldiv vaba aja veetmise paik. Avalike hoonete ümbruses ja pargialal on välja arendatud tänapäevast käsitlust arvestav avalik ruum. Luige keskuse kontseptsioon on arendajate poolt ellu viidud Niine ja Tammeoksa kinnistu detailplaneeringu kohaselt.

P2. Koostöö programm: koostöö vallavalitsuse, kogukondade ja ettevõtjate vahel on tulemuslik ning üksteisega arvestav.

P3. Heakorra programm: valla asumid on heas korras ja kõigile silmailu pakkuvad. Keskkond on puhas, inimesed hoolivad oma elukeskkonnast ja on valmis sellesse ka isiklikult panustama.

3.3 Valdkondlikud eesmärgid

3.3.1 Üldised valitsussektori teenused

Valla juhtimine

E1. Valla juhtimine on kompetentne, kiire ja kliendisõbralik. Kõikide pöördumised saavad tulemusliku lahenduse.

Avalik ruum

E2. Valla ruumimuster on hästi läbi mõeldud ja erinevate sihtgruppide huvidega arvestav. Igaks tegevuseks on ette nähtud sellele kõige sobivam asukoht.

3.3.2 Avalik kord ja julgeolek

E3. Kiili on jätkuvalt kõige turvalisem Tallinna lähivald.

3.3.3 Majandus

Energiamajandus

E4. Kaugküte on tarbijale taskukohane. Kaugküttepiirkond on laienenud Kiili tehnopargi suunal.

Teed ja tänavavalgustus

E5. Kergliiklusteed moodustavad tervikliku võrgustiku ja on vastavalt vajadusele valgustatud.

E6. Tiheasustusalad on varustatud tänapäevase ja vajadusel nutika tänavavalgustuse võrgustikuga.

E7. Olulised teed vallas on tolmuvabad.

Ühistransport

E8. Ühistransport toimib tõrgeteta, valla peamised asulad on hästi ühendatud.

3.3.4 Keskkonnakaitse

Looduskeskkond

E9. Vald on säilitanud puhta looduslähedase elukeskkonna, mida ilmestavad pargid ja rohealad. Turbamaardlast on osaliselt saanud rekreatsiooniala. Nabala maastikukaitseala on säilitanud oma staatuse.

Jäätmemajandus

E10. Jäätmete liigiti sorteerimine on kõikjal vallas muutunud heaks tavaks; selleks on loodud mugavad võimalused.

3.3.5 Elamu- ja kommunaalmajandus

E11. Tiheasustusalad on varustatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga.

E12. Vallas toimivad läbimõeldud maaparandus- ja sademeveesüsteemid.

3.3.6 Tervishoid

E13. Esmatasandi tervishoiuteenused (üldarstiabi, füsioteraapia, ämmaemanda teenus ja koduõendus) ning hambaravi on kõigile elanikele lihtsalt kättesaadavad.

3.3.7 Vaba aeg, kultuur ja religioon

E14. Vallas on elav kultuuritegevus. Kohalikud sündmused on populaarsed ja meelitavad külastajaid nii koha pealt kui kaugemalt.

E15. Vallas on mitmekesised sportimisvõimalused kõikidele eagruppidele.

E16. Noorsootöö on mitmekesine ja pakub erinevaid võimalusi.

3.3.8 Haridus

Alusharidus

E17. Kõigile soovijaile on tagatud lasteaia- või hoiukoht.

Üldharidus

E18. Kiili vallast saadav haridus on konkurentsivõimeline ja mitmekesine. Gümnaasiumiharidus on tagatud koha peal.

Huviharidus ja -tegevus

E19. Kiili vallas on mitmekesine huviharidus ja -tegevus.

3.3.9 Sotsiaalne kaitse

Sotsiaalhoolekanne ja -teenused

E20. Kiili vallas on vajaduspõhiselt kättesaadavad kõik sotsiaalteenused.

3.4 Strateegiakaart

Strateegiakaardil on kujutatud Kiili valla visiooni, programmide ja valdkondlike eesmärkide omavahelised seosed (vt Joonis 15). Programmid on oma olemuselt mitut valdkonda hõlmavad. Samas panustavad otseselt või kaudselt kõik valdkondlikud eesmärgid programmide ja seeläbi visiooni täitmisesse.

Joonis 15. Kiili valla strateegiakaart

4 Arengukava rakendamine

4.1 Arengukava seire

Kiili valla arengukava rakendamine toimub peatükis 3 määratletud programmide ja valdkondlike eesmärkide ning peatükis 4 kokku lepitud tegevuste ja investeeringute kava alusel. Konkreetsete investeeringute kavandamisel lähtutakse eelarvestrateegiast ja vallaeelarves toodust.

Üks kord aastas (märts-aprill) teostab Kiili Vallavalitsus arengukava üle vaatamise ja esitab hiljemalt 31. maiks ülevaate koos majandusaasta aruandega Kiili Vallavolikogule. Arengukava üle vaatamisel hinnatakse seatud eesmärkide poole liikumist ja tegevuste elluviimist ning viiakse vajadusel sisse korrektuurid. Samuti on vajalik valla arengukava üle vaadata uute strateegiliste dokumentide uuendamisel või koostamisel (nt valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava, üldplaneering jms).

Arengukava (tegevuskava) vaadatakse üle ja kinnitatakse hiljemalt 15. oktoobriks volikogu poolt. Tegevuskava võib muuta ka vastavalt olukorrale volikogu otsusega.

Arengukava seire ja hindamine toimub neljal tasandil:

1. Peamiste makromajanduslike näitajate hindamine ja võrdlemine Eesti keskmisega (iga-aastaselt);
2. Valla võrdlemine teiste sarnaste (Tallinna linnapiirkond) omavalitsusüksustega;
3. Elanikkonna rahulolu avalike teenustega;
4. Tegevuskava täitmise hindamine (iga-aastaselt).

Makromajanduslikud näitajad, mida seiratakse:

- Elanike arv – sihttase: 3-5% kasvu aastas;
- Elanike keskmine brutosissetulek kuus – sihttase: esimese 5 seas Tallinna linnapiirkonnas[4];
- Valla põhitegevuse tulemi osakaal põhitegevuse tuludest – sihttase: 5%;
- Finantsvõimekuse radar[5] – sihttase: riskijoont ei ületata, v.a näitajad, mis ei sõltu investeerimistegevusest.

Sarnased omavalitsusüksused, kellega näitajaid (haridustöötajate palk, vallavalitsuse töötajate palk, investeeringud elaniku kohta, valla poolt makstavate toetuste suurus elaniku kohta; loetelu pole ammendav) valdkonnapõhiselt võrreldakse on Saku, Rae, Harku ja Jõelähtme.

[4] 2018. a andmetele (7 esimest kuud) tuginedes oli Kiili vald Viimsi, Rae ja Harku järel kolmandal kohal.
[5] Näitajat saab rakendada juhul, kui Rahandusministeerium jätkab iga-aastaselt radari koostamist.

Rahuloluküsitlus

Sellele, kas üks või teine teenus on piisavalt kvaliteetne ja kättesaadav, saavad hinnangu anda lõpptarbijad ehk valla elanikud. Seega selgitatakse välja nende arvamus, millele tuginedes kujundada otsused arengukava korrigeerimiseks.

Elanikkonna rahulolu senini mõõdetud ei ole, seega ei ole algtaset võimalik mõõta. Küll aga on arengukava koostamise käigus kokku lepitud sihttasemes. Mõõdik on täidetud, kui rahuloluküsitlusele vastanutest (kes konkreetsele küsimusele oskasid vastata) vähemalt 75% on teenustega rahul.

Rahuloluküsitlused viiakse läbi erinevate teenuste lõikes. Hinnangut küsitakse vastavalt valdkondlike eesmärkide jaotusele.

Rahuloluküsitlused viiakse läbi kindlate ajaperioodide tagant (2 aastat). Esimene küsitlus on kavas läbi viia 2018. a lõpus sihttaseme fikseerimiseks.

Eeldatavalt aasta algul saabuvad küsitluse tulemused, seejärel algatatakse arengukava üle vaatamise protsess, peale seda on aga võimalik korrigeerida eelarvestrateegiat ja koostada järgmise aasta eelarve.

Küsitluse läbiviimine, sh küsimustiku ettevalmistamine tellitakse pädevalt teenusepakkujalt. Valimi koostamisel järgitakse kandipõhist elanikkonna soolis-vanuselist struktuuri tagamaks piisav representatiivsus.

Tegevuskava täitmist mõõdetakse nn valgusfoori meetodil:

- Punane – tegevust pole alustatud. Tegevuse suhtes pole midagi toimunud, puuduvad konkreetsed vastutajad, tähtajad ja ressursid;
- Kollane – tegevus on täitmisel (eraldi hinnang, kas plaanipäraselt või esineb kõrvalekaldeid);
- Roheline – tegevus/investeering on ellu viidud.

Hindamisejärgselt võetakse vajadusel ette korrigeerivaid tegevusi tegevuskava tulemuslikuks täitmiseks.

4.2 Tegevused ja investeeringud

Kiili valla tegevuskava järgib eelarvestrateegia jaotust. Aastate 2019–2022 kohta on tegevuskava detailsem, s.o välja on toodud ka tegevuste ja investeeringute eeldatavad maksumused (vt Tabel 6). Detailne tegevuskava asub arengukava lisas 1.

Tabel 6. Kiili valla tegevuskava maksumus valdkonniti

Programm/valdkond	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Keskuste väljaarendamise programm	100,000	100,000	100,000	100,000
Koostöö programm				
Heakorra programm	30,000	10,000	10,000	10,000
Üldised valitsussektori teenused	25,000	30,000	25,000	5,000
Avalik kord ja julgeolek	18,000	15,000	18,000	5,000
Majandus	495,000	360,000	140,000	140,000
Keskkonnakaitse	24,500	24,500	24,500	19,500
Elamu- ja kommunaalmajandus	240,000	40,000	40,000	25,000
Tervishoid	30,000	0	0	0
Vaba aeg, kultuur ja religioon	18,000	35,000	365,000	45,000
Haridus	2,000,000	3,000,000	0	0
Sotsiaalne kaitse	20,000	20,000	20,000	20,000
Kokku	**3,000,500**	**3,634,500**	**742,500**	**369,500**
Kõik kokku	**7,747,000**			

Lisa 1. Kiili valla arengukava tegevuskava 2019–2022

		Maksumus/elluviimise aeg								
Jrk nr	**VALDKOND > EESMÄRK > TEGEVUS**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023-2037**	**VASTUTAJA**	**KOOSTÖÖPARTNERID**	**FINANTSEERIMINE**	**MÄRKUSED**
P1	**KESKUSTE VÄLJAARENDAMISE PROGRAMM - Kiili alevist on kujunenud meeldiv vaba aja veetmise paik. Avalike hoonete ümbruses ja pargialal on välja arendatud tänapäevast käsitlust arvestav avalik ruum. Luige keskuse kontseptsioon on arendajate poolt ellu viidud Niine ja Tammeoksa kinnistu detailplaneeringu kohaselt.**	**100,000**	**100,000**	**100,000**	**100,000**					
P1.1	Kiili keskuse renoveerimine, kontseptsiooni/projekti koostamine	100,000	100,000	100,000	100,000	X	vallavalitsus	Kiili Varahalduse SA	vallaeelarve	
P1.2	Luige keskuse kontseptsiooni edasine arendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	planeeringutest huvitatud osapooled	erasektor	Olemasolevate planeeringute tervikuks sidumine
P2	**KOOSTÖÖ PROGRAMM - Koostöö vallavalitsuse, kogukondade ja ettevõtjate vahel on tulemuslik ning üksteisega arvestav.**									
P2.1	Kogukondade esindajate ümarlaua korraldamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	külaseltsid	vallaeelarve, fondid	
P2.2	Ettevõtjate ümarlaua korraldamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	Kiili Ettevõtjate Liit	vallaeelarve, erasektor	
P2.3	Taristu osas PPP arendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	külaseltsid, ettevõtted	vallaeelarve, erasektor	
P3	**HEAKORRA PROGRAMM - Valla asumid on heas korras ja kõigile silmailu pakkuvad. Keskkond on puhas, inimesed hoolivad oma elukeskkonnast ja on valmis sellesse ka isiklikult panustama.**	**30,000**	**10,000**	**10,000**	**10,000**					

P3.1	Arendustasu sisseviimine igalt kinnisvaraarenduse ühikult	X					vallavalitsus			Arutelu juba käib
P3.2	Erinevate valdkondade infot kuvava kaardirakenduse väljaarendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	EVALD-i vms süsteemi järjepidev arendamine
P3.3	Haljasalade-parkide haljastusprojektide koostamine ja realiseerimine (Kiili, Luige)	30,000	10,000	10,000	10,000		vallavalitsus		vallaeelarve	
	ÜLDISED VALITSUSSEKTORI TEENUSED	**25,000**	**30,000**	**25,000**	**5,000**					
	VALLA JUHTIMINE									
E1	**Valla juhtimine on kompetentne, kiire ja kliendisõbralik. Kõikide pöördumised saavad tulemusliku lahenduse.**		**5,000**		**5,000**					
E1.1	Regulaarsete elanike rahuloluküsitluste läbiviimine		5,000		5,000		vallavalitsus		vallaeelarve	
E1.2	E-teenuste (lasteaia järjekord, kooli- ja lasteaia toit, huviharidus) arendamine	X	X	X	X	X	Kiili Varahalduse SA		SA eelarve	
E1.3	Elanike sisseregistreerimise kampaania korraldamine valla tulubaasi suurendamiseks		X		X	X	vallavalitsus	külaseltsid	vallaeelarve	
	AVALIK RUUM									
E2	**Valla ruumimuster on hästi läbi mõeldud ja erinevate sihtgruppide huvidega arvestav. Igaks tegevuseks on ette nähtud sellele kõige sobivam asukoht.**	**25,000**	**25,000**	**25,000**	**0**					
E2.1	Uue üldplaneeringu koostamine	25,000	25,000	25,000			vallavalitsus		vallaeelarve	On alustatud
	AVALIK KORD JA JULGEOLEK	**18,000**	**15,000**	**18,000**	**5,000**					
E3	**Kiili on jätkuvalt kõige turvalisem Tallinna lähivald.**									
E3.1	Videovalve edasine arendamine (sh skatepargis ja korvpalliplatsil ning külade sissesõidud)	10,000	10,000	10,000			vallavalitsus		vallaeelarve	

E3.2	Politsei tegevuse toetamine (abipolitseinikud)	5,000	5,000	5,000	5,000		vallavalitsus		vallaeelarve	
E3.3	Teavituskampaania läbiviimine elanikkonna hulgas (märkamine)	3,000		3,000			vallavalitsus		vallaeelarve	
E3.4	Kriisiplaani koostamine	X					vallavalitsus	Saku vald	vallaeelarve	
	MAJANDUS	**495,000**	**360,000**	**140,000**	**140,000**					
	ENERGIAMAJANDUS									
E4	**Kaugküte on tarbijale taskukohane. Kaugküttepiirkond on laienenud Kiili tehnopargi suunal.**									
E4.1	Kaugküttepiirkonna laiendamise kavandamine	X					vallavalitsus		vallaeelarve	Üldplaneeringu koostamise raames
E4.2	Kaugkütte rajamine Kiili tehnopargini					X	NR Energy OÜ		erasektor	Eeldab huvitatud tarbijate olemasolu
	TEED JA TÄNAVAVALGUSTUS									
E5	**Kergliiklusteed moodustavad tervikliku võrgustiku ja on vastavalt vajadusele valgustatud.**	**35,000**	**35,000**	**35,000**	**35,000**					
E5.1	Kergliiklusteede võrgustiku arendamine (Kiili-Sausti ja Lähtse-Nabala)					X	vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	Kergliiklusteid on kavas rajada toetuste abil (järgmine Euroopa Liidu eelarveperiood)
E5.2	Kergliiklusteede osaline valgustamine (Kiili-Vaela, Kangru-Luige, Kiili-Rätsepa)	35,000	35,000	35,000	35,000	X	vallavalitsus		vallavalitsus	
E6	**Tiheasustusalad on varustatud tänapäevase ja vajadusel nutika tänavavalgustuse võrgustikuga.**	**125,000**	**225,000**	**75,000**	**75,000**					
E6.1	Tänavavalgustuse täiendamine tiheasustusaladel (Väljamäe, Luige)	75,000	75,000	75,000	75,000		vallavalitsus		vallaeelarve	
E6.2	Kiili alevis tänavavalgustuse renoveerimine (LED-pirnid ja metallmastid)	50,000	150,000				vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	Kavas on taotleda toetust SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse meetmest 2018. aastal
E7	**Olulised teed vallas on tolmuvabad.**	**335,000**	**100,000**	**30,000**	**30,000**					

E7.1	Kõikide Luige aleviku tänavatel mustkatte rajamine	100,000					vallavalitsus		vallaeelarve	Suurem osa saab 2018. aastal tehtud
E7.2	Kurna tee mustkatte alla viimine kuni Rae valla piirini					X	vallavalitsus		vallaeelarve	Sõltub arengust Kurna külas Rae vallas
E7.3	Paekna-Aruste kuni ristteeni mustkatte alla viimine		40,000				vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.4	Piissoo tee mustkatte alla viimine	30,000					vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.5	Nabala-Patika mustkatte alla viimine					X				Osaliselt tehakse 2018. aastal (põllupealne osa alates Nabalast), ülejäänu on väga problemaatiline ja soise pinnase tõttu ülikallis ja seega ebamõistlik, kruusatee korras hoidmine on lihtsam
E7.6	Evardsoni-Siberi; Siberi-Sillaotsa jt valla lõunaosa väiketeede mustkatte alla viimine					X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.7	Lasteaia tn läbimurde ja korrusmajade juures asuvate parkimiskohtade rajamine	30,000	30,000	30,000	30,000		vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.8	Vaela tee laiendamine					X	Maanteeamet		riik, erasektor	Sõltub liikluskoormuse kasvust
E7.9	Lii-Lea-Tohvri juurdepääsu rajamine	150,000					vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.10	Rätsepa asumi siseste teede mustkatte alla viimise lõpetamine	25,000					vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.11	Väljamäe tee		30,000				vallavalitsus		vallaeelarve	
E8	**Ühistransport toimib tõrgeteta, valla peamised asulad on hästi ühendatud.**									
E8.1	Bussiliini avamine Ülemistele mööda Tallinna väikest ringteed					X	vallavalitsus	Tallinna linn, Rae vald, Harjumaa Ühistranspordikeskus		Sõltub Tallinna väikese ringtee väljaehitamisest
E8.2	Liini nr 116 graafiku tihendamine		X	X	X	X	vallavalitsus	Harjumaa Ühistranspordikeskus		
	KESKKONNAKAITSE	**24,500**	**24,500**	**24,500**	**19,500**					
	LOODUSKESKKOND									

E9	**Vald on säilitanud puhta looduslähedase elukeskkonna, mida ilmestavad pargid ja rohealad. Turbamaardlast on osaliselt saanud rekreatsiooniala. Nabala looduskaitseala on säilitanud oma staatuse.**	**15,000**	**15,000**	**15,000**	**15,000**					
E9.1	Rekreatsioonialade määratlemine (Luige, Kangru, Kiili edelaosa)	X	X	X			vallavalitsus		vallaeelarve	Vajab lahendamist üldplaneeringuga
E9.2	Ammendatud turbamaardla kujundamine rekreatsioonialaks					X	vallavalitsus		vallaeelarve, kaevandaja	
E9.3	Autonoomsete reoveekäitlussüsteemide väljaarendamise toetamine hajaasustuses	15,000	15,000	15,000	15,000		vallavalitsus		vallaeelarve, hajaasustuse programm	Toetused eraisikutele
	JÄÄTMEMAJANDUS									
E10	**Jäätmete liigiti sorteerimine on kõikjal vallas muutunud heaks tavaks; selleks on loodud mugavad võimalused.**	**9,500**	**9,500**	**9,500**	**4,500**					
E10.1	Prügikastide lisamine teede äärde	5,000	5,000	5,000			vallavalitsus		vallaeelarve	
E10.2	Sorteerimisalase teavituskampaania läbiviimine elanikkonna hulgas, sh lasteasutustes	1,500	1,500	1,500	1,500		vallavalitsus		vallaeelarve	
E10.3	Küladesse prügi asjakohase sorteerimise võimaluse loomine	3,000	3,000	3,000	3,000		vallavalitsus		vallaeelarve	
	ELAMU- JA KOMMUNAALMAJANDUS	**240,000**	**40,000**	**40,000**	**25,000**					
E11	**Tiheasustusalad on varustatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga.**	**200,000**								
E11.1	Vee- ja kanalisatsiooni rajamine Mareti asumis	X	X				Kiili KVH		Kiili KVH, fondid	Rahastustaotlus on ette valmistamisel
E11.2	Paekna jaoks lahenduse väljatöötamine			X	X		Kiili KVH		Kiili KVH, fondid	
E11.3	Valla majandushoonete rajamine (Sahkari tn 20)	200,000					Kiili Varahalduse SA		vallaeelarve	

E12	**Vallas toimivad läbimõeldud maaparandus- ja sademeveesüsteemid.**	**40,000**	**40,000**	**40,000**	**25,000**					
E12.1	Rätsepa asumi liigvetele lahenduse leidmine	15,000	15,000	15,000			vallavalitsus		vallaeelarve	
E12.2	Luige aleviku liigvetele lahenduse leidmine	25,000	25,000	25,000	25,000		vallavalitsus		vallaeelarve	
	TERVISHOID	**30,000**								
E13	**Esmatasandi tervishoiuteenused (üldarstiabi, füsioteraapia, ämmaemanda teenus ja koduõendus) ning hambaravi on kõigile elanikele lihtsalt kättesaadavad.**									
E13.1	Perearstikeskuse välja ehitamine	30,000					Kiili Varahalduse SA	Põhja-Eesti Taastusravikeskus	fondid	
	VABA AEG, KULTUUR JA RELIGIOON	**18,000**	**35,000**	**365,000**	**45,000**					
E14	**Vallas on elav kultuuritegevus. Kohalikud sündmused on populaarsed ja meelitavad külastajaid nii koha pealt kui kaugemalt.**	**10,000**	**20,000**	**10,000**	**10,000**					
E14.1	Parki tantsuplatsi rajamine		10,000				Kiili Varahalduse SA		vallaeelarve	
E14.2	Traditsiooniliste sündmuste korraldamine (Kiili Rahvapidu, Kiili jaanituli, Nabala jaanituli jne)	10,000	10,000	10,000	10,000		vallavalitsus	külaseltsid, kultuurikollektiivid	vallaeelarve	
E14.3	Kultuuritegevuse koordineerimine (dubleerimise vältimine jne)	X	X	X	X		Kiili Rahvamaja	külaseltsid, kultuurikollektiivid		
E15	**Vallas on mitmekesised sportimisvõimalused kõikidele eagruppidele.**	**8,000**	**15,000**	**355,000**	**35,000**					
E15.1	Kiili staadioni rekonstrueerimine			350,000			vallavalitsus		vallaeelarve	

E15.2	Ujula rajamisvõimaluste väljaselgitamine	X	X				erasektor		erasektor	
E15.3	Kiili terviseraja rajamine (metsarada algusega kooli juurest)	X	X			X	vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	Vajab lahendamist ülplaneeringuga
E15.4	Kangru tenniseväljaku rajamine					X	Kangru Küla Selts		fondid	
E15.5	Korvpalliväljaku inventari rekonstrueerimine Luigel	3,000					vallavalitsus		vallaeelarve	
E15.6	Skatepargi rajamine Luigele				30,000		vallavalitsus		fondid	Lahendamist vajab koha küsimus
E15.7	Asumites multifunktsionaalsete väljakute rajamine	5,000	5,000	5,000	5,000		vallavalitsus	külaseltsid	vallaeelarve, fondid	
E15.8	Luige alevikus laste madalseiklusraja ehitamine		10,000				vallavalitsus		vallaeelarve	
E16	**Noorsootöö on mitmekesine ja pakub erinevaid võimalusi.**									
E16.1	Kiili Valla Noortekeskuses erinevate vaba aja veetmise võimaluste pakkumine	X	X				Kiili Valla Noortekeskus		vallaeelarve	
E16.2	Mobiilse noorsootöö arendamine	X					Kiili Valla Noortekeskus		vallaeelarve	
E16.3	Rahvusvaheline noorsootöö- koostöö ja võimaluste loomine		X		X		Kiili Valla Noortekeskus		projektid, vallaeelarve	
E16.4	Noorteprojektide ja omaalgatuse toetamine						Kiili Valla Noortekeskus		vallaeelarve	
	HARIDUS	**2,000,000**	**3,000,000**							
	ALUSHARIDUS									
E17	**Kõigile soovijaile on tagatud lasteaia- või hoiukoht.**									Eesmärk on täidetud; vajab aga pidevat jälgimist
E17.1	Perspektiivsele lasteaiale asukoha määramine		X				vallavalitsus			Vajab lahendamist ülplaneeringuga
	ÜLDHARIDUS									
E18	**Kiili vallast saadav haridus on konkurentsivõimeline ja**	**2,000,000**	**3,000,000**							

	mitmekesine. Gümnaasiumiharidus on tagatud koha peal.									
E18.1	Kiili Gümnaasiumi laiendus, sh spordisaal	2,000,000	3,000,000				Kiili Varahalduse SA		vallaeelarve	
E18.2	Valla põhjapiirkonda 6-klassilise kooli ettevalmistamine ja rajamine					X	vallavalitsus	Saku vald	vallaeelarve	Muutub aktuaalseks siis, kui õpilaste arv ületab 1000 piiri
	HUVIHARIDUS JA -TEGEVUS									
E19	**Kiili vallas on mitmekesine huviharidus ja -tegevus.**									
E19.1	Kunstide Kooli laiendus					X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E19.2	Mitmekesiste huviringide väljatöötamine	X	X	X	X		Kunstide Kool, noortekeskus		vallaeelarve, lapsevanemad	
	SOTSIAALNE KAITSE	**20,000**	**20,000**	**20,000**	**20,000**					
E20	**Kiili vallas on vajaduspõhiselt kättesaadavad kõik sotsiaalteenused.**									
E20.1	Multifunktsionaalne sotsiaalkeskuse arendamine	10,000	10,000	10,000	10,000		vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	
E20.2	Vajaduspõhise teenustevõrgu arendamine laste abivajaduse ennetamiseks ja olemasolevate probleemide vähendamiseks	10,000	10,000	10,000	10,000	X	vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	
	KOKKU	**3,000,500**	**3,634,500**	**742,500**	**369,500**					
		7 747 000								